Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

1921 оной ... 21-һээ гарана | № 63 (13687) | 1972 оной мартын 16, четверг | Сэн 2 мүнгэн

Валентина Бабушкина Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикада ажалладаг болоһоор найман жэл болобо. Тэрэ ажалдаа шалгаран хүдэлхэһөө гадна, нийтын ажалда эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Районно Соведэй депутат Валентина Бабушкина энэ жэлэй хоёр һарын түсэбые болзорһоо урид дүүргэнэ. Жэлэй туршада түсэбһөө гадуур 1613 метр сэмбэ нэхэхэб гэжэ тэрэ уялга абаһан байна. Валентинын мүнөө апрелиин тоогоор ажаллажа байһан хадань, тэрэ уялгаяа дүүргэхэ гэжэ найдамаар.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Бабушкина ажалдаа.

Д. БАЛДАНОВАЙ фото.

ЖОЛООШОДНАЙ ЗОРИГЖОНХОЙ

...эгдэһэн хабарай саг ...дээл даа. Хурьга абал... халуун хаһа. Хони, ... угэхэ үбһэн, һолоо... ...шье олон юумэн ду... Мүн эдеэ хоолой зүйл... ...саг болзор соонь хүдөө ...ла хүргэхэнь ехэ шуха...

...автоколоннын жолоо... ...шадта хэрэгтэй юумэ ...иимэһээ Баргажанай, ...най, Яруунын аймаг... ...ахынуудта үбһэ, һо... ...алха, комбикормо саг ...соонь хүргэхэ гэжэ

...аа шэрэхэ гэжэ эдэб... ...тэйгээр ажаллана. Хо... ...ыда гараашье һаа, ...бүхэн прицеп шэ... ...болонхой. Жолоошо... ...дхалаар шэнэ жэлһээ ...уд эмхидхэгдэһэн бай... ...ригада бүхэндэ арбан ...тоологдоно. Энэ аргаар ...һайн байһаниинь ...дээ. Һаяшаг үшөө та... ...эмхидхээд байна. ...бүхэнэй ашаа шэ... ...ряа дүүргэхые эр... ...нь һайшаалтай. Ма... ...ын 93 жолоошод үн... ...элэйнгээ даабари 9 ...61 жолоошоднай ар... ...соо дүүргээ бэлэй. ...90 жолоошоднай шэнэ ...элэйнгээ даабари дүр...

бэн жэл хахад соо дүүргэхэ гэһэн социалис уялга абанхай. Иимэ һайн һайхан үүсхэлыень дэмжэнгүй байхын аргагүй.

Манай үнинэй жолоошон, Ленинэй орденой кавалер Иннокентий Георгиевич Елаев ажалдаа харюусалга ехэтэйгээр хандадаг. Ажалшадта шухала хэрэгтэй ашаа шэрэжэ, Буряад ороной тала дайдаар яһала гүйлгэһэн байха даа. Машинаяа бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха хэрэгтэ ехэ анхарал табидаг. Холын аян замда гарахадаа, залуу жолоошодтоо ехэ туһа хүргэдэг байха юм. Абажа гараһан ашаагаа саг болзор соонь хэрэгтэй газартань хүргэжэ шададаг. Иннокентий Георгиевич Елаевтай суг хүдэлхэ дуратайшуул ехэ олон байдаг.

Иван Иванович Яньков мүн лэ түрүү ажалай үльгэр жэшээ харуулжа шадана. Тэрэ колоннымнай бэрхэ жолоошодой нэгэн. Ашаа шэрэхэ даабаряа хододоо 25—30 процентээр үлүүлэн дүүргэһэн лэ байдаг. Үнгэрһэн табан жэл соо үндэр бүтээсэ туйлаһан юм. Энээниень парти, правительствамнай үндэрөөр сэгнэжэ, Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнаа бэлэй. Ажал хэрэгээ һайн мэдэдэг, дүршэлтэй бэрхэ жолоошод манай колоннодо олон даа. Г. Собенников, А. Волосатов, Г. Коротков гэгшэд ашаа шэрэхэ даабаряа хододоо үлүүлэн дүүргэжэ, бэшэнэйнгээ дундаһаа шалгарһан лэ байдаг.

Манай автоколоннын жолоошод ганса үбһэ, һолоомо шэрэдэг бэшэ һааб даа. Ажахынуудта хэрэгтэй оньһон түхеэрэлгэнүүдые, станогуудые, барилгын материалнуудые шэрэдэг. Автопаркдамнай 290 машина тоологдоно. Тэдэнэй 220-ниинь үдэр бүри харгыда ябадаг. Иимэ олон машинануудые бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглажа шадаа һаа, бидэнэр ехэ ашаа шэрэхэ байнабди. Эдэ бүгэдые жолоошодтоо һайса ойлгуулхын тула хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулагдана. Жолоошоднайшье өөһэдөө энэ харюусалгаяа яһала һайн мэдэнэ гээшэ.

Байгша оной түрүүшын хоёр һарада даабариһаа гадуур 8 мянган тонно ашаа шэрээбди. Манай 1268 автоколоннын жолоошод жэлэйнгээ даабари декабриин 29-дэ дүүргэхэ гэһэн уялга абанхай. Энэ зорилгоёо бодото дээрэнь бэелүүлжэ, СССР-эй 50 жэлэй ойн баярые ажалай шэнэ амжалтаар угтаха арга боломжо манай жолоошодто бии, гээд сэхэ хэлэмээр.

Ю. АВЕРКОВ,
1268-дахи автоколоннын начальник.

XXIV ТҮСЭБТЭ ЮҺЭДЭХИ
ЭРШЭ · ШАНАР · ДЭЛИСЭ

ГАБШАГАЙШУУЛАЙ БРИГАДА

Һүүлэй жэлнүүдтэ Хориин аймагай ажахынуудта хабсаргамал түмэр-бетоноор баригдаһан, шифер хушаалтатай хониной, үхэрэй шэнэ байранууд аржагар олоор бодхоогдоо. Ужам һаруул байра соо малаа харууһалхадань малшадта таатай болоо. Үдэшэ, һүниндөө электрын гэрэл яларжа, бүришье аятай, урматай байдаг.

Иимэ байрануудые, мүн малшадай хоёр байратай гэрнүүдые Хориин 335-дахи ПМК-гай Николай Иннокентьевич Угрюмовай хүтэлбэрилдэг бригада яһала олоор бодхооһон юм. Энэ бригадын хабсарган табиһан барилга һайн шанартай гэһэн сэгнэлтэтэйгээр тушаан абтадаг.

Шубуунай фермын 96 метр ута байра мэнэ һаяхана тушаагдаа. Эрхим һайн сэгнэлтэдэ хүртэһэн энэ байрадань 5 мянган тахяа бардам багтаха аргатай.

— Тахяагай хуушан байрань уйтадажа, ядалдадаг һэмди. Теэд иимэ түргэн болзорто баригдаа, һайн байратай болоһоор амараабди. Үндэгэ тушааха түсэбнайшье амжалтатай дүүргэгдэдэг болонхой,—гэжэ Хориин инкубаторна станциин директор Р. Халзанова баясангяар хөөрөө һэн.

Габшагайшуулай ажалладаг энэ бригада мүнөө үедэ Хориин совхозой Улаан-Одоной (3-дахи) отделенидэ 600 хониной байра, хонишодой ажаһууха хоёр байратай гэр барижа захаланхай. Барилгаяа нэгэ мүһэн хоёр газарта ябуулна.

— Оройдоол 6 хүнһөө бүридэһэн аад, хайшан гэжэ ажалаа түргэнөөр хэжэ үрдинэбта?—гэжэ асуухада:

— Заримдаа барилгын материалнууд нэгэ тээмнай дуталдадаг, тиихэдэнь нүгөөдэ газартаа бригадамнай хүдэлжэ, ажалгүй байдаггүй, һаатадаггүй юм. Тиигээдшье иимэ шударгы, шумууһан хүбүүдтэй хамта шудхагдамал бэлэн хубинуудые хабсаргахада шадабари дүршэл хэрэгтэй бшуу. Манай хүбүүд олон жэлдэ хамта хүдэлжэ, дүршэлтэй бэрхэ болонхой. Хүн бүхэн хэдэн ондоо мэргэжэлэй ажал дүүргэхэ аргатай. Би өөрөө ехэнхидээ гагнууриин хүдэлмэри дүүргэнэб,—гээд Николай Иннокентьевич шулуун хашаагай һүүри табижа байһан бригадынгаа гэшүүд тээшэ харуулна.

— Ханануудые холбохо бахана һуулгаха нүхэнүүдые үбэл малтахада хүшэр байдаг. Теэд бидэ энэ ажалаа дулаан байхада болзорһоо урид дүүргээ һэмди,—гэжэ бригадир нэмээнэ.

Дүршэлтэй барилгашад Михаил Шагжаев, Дмитрий Ломухин, Иван Городецкий, Георгий Окорок, Николай Корыстолев гэгшэдэй сог залитайгаар ажаллажа байхые харахада одоошье урматай даа!

Тэдэнэр томо панель, хахад рама, бахана үргэдэг кранаар асаржа байрадань табяад, наринаар хэмжэжэ үзэнэ, һүүлээрнь һууха хэбээрнь тааруулжа шалгана, хэмжэнэ. Зүб болоод байхадань гагнажа, хабсаран холбоодхино. Иигэжэ нарилаагүйдэньшье аргагүй даа.

Шэнэ барилганууд бодхоохоходо барилгын материалнуудай дуталдаагүй һаань, хоёр һарын туршада дүүргэжэ, ашаглалгада үгэхэбди гэжэ барилгашад мэдүүлнэ. Һара бүриингөө даабари 150—160 процент хүргэдэг бригадын гэшүүдэй эдэ үгэнүүдтэ батаар найдагдана.

Тус бригада үнгэрэгшэ жэлдэ 300 үнеэнэй байра Хориин совхозой хоёрдохи отделенидэ, хониной хашаа Дээдэ-Тайлсын совхоздо барижа үгөө. Гансашье Хориин аймагта гэжэ даа... Хэжэнгын, Яруунын аймагуудта энэ бригадын барижа үгэһэн малай байранууд ехэ олон тоологдохо байха.

СССР-эй 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ юһэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлэй даабарииые болзорһоо урид—ноябриин 7-до дүүргэхэ гэһэн уялга абанхайбди. Энэ зорилгоёо бэелүүлжэ, хэлэһэн үгэдөө хүрэхын түлөө нэгэ хүн шэнгеэр ажаллаха, хаба шадалаараа болохо байнабди,—гэжэ бригадые даагша нүхэр Угрюмов хэлэнэ.

Бишыхан коллектив соогоо хүндэтэй болонхой барилгашадай бригадирай хэлэһэн үгэнүүдэй дүүргэгдэмээр байһаниинь лабтай.

Б. ЛАЙДАПОВ.

АФГАНИСТАНАЙ ПРЕМЬЕР-МИНИСТР АБДУЛ ЗАХИР МОСКВА ЕРЭБЭ

Совет правительствын уряалаар Советскэ Союзда албанай хэрэгээр, хани ёһоор айлшалжа ерэһэн Афганистанай премьер-министр Абдул Захирые москвагайхид мартын 14-дэ хүндэтэйгөөр угтаа.

Афганистанай ба Советскэ Союзай гүрэнэй тугуудаар Внуковска аэропорт гоёон шэмэглэгдэһэн байгаа. Хүндэтэ айлшание угтахын тулада СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Д. С. Полянский, бусад тусхай тушаалта хүнүүд ерээ.

Афганистанһаа Советскэ Союзда байдаг элшэн сайд Мухаммед Ареф угтагшадай дунда байлсаба.

СССР-эй правительство Кремлиин Ехэ ордон соо сайлалга хэжэ, Абдул Захирые хүндэлөө.

Нүхэд А. Н. Косыгин, Д. С. Полянский, Ю. В. Андропов, бусад тусхай тушаалта хүнүүд совет талаһаа байлсаба.

Хани халуунаар үнгэрһэн сайлалгын үедэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин, Афганистанай премьер-министр Абдул Захир үгэнүүдые хэлээ. Эдэ үгэнүүдынь ехэ анхаралтайгаар шагнагдаа, альга ташалганууд болоо.

Афганистанай премьер-министр Абдул Захиртай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин мартын 14-дэ Кремль соо хэлсээ хэжэ эхилбэ.

Хани халуунаар сэхэ руунь хөөрэлдэхэ оршон байдалда үнгэрһэн хэлсээнүүдэй үедэ совет-афган харилсаануудые саашадань али бүхы талаарнь хүгжөөхэ асуудалнуудаар, тэрэшэлэн али али талын һонирхдог уласхоорондын хэдэ хэдэн шухала асуудалнуудаар һанамжануудаа мэдэлсэһэн байна.

Хэлсээнүүд үргэлжэлүүлэгдэхэ. (ТАСС).

Италиин Коммунис партиин XIII съезд

МИЛАН. (ТАСС-ай тусхай корр.). Италиин Коммунис партиин XIII съезд хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһээр. «Демократическа дэбжэлтын правительствые байгуулхын түлөө, социализмын замда оруулан Италиие шэнэдхэхын түлөө тэмсэхэдээ хүдэлмэришэдэй ба арадай нэгэдэл байгуулха» гэһэн элидхэл ИКП-гэй Генеральна секретариин орлогшо нүхэр Э. Берлингуэр хэһэн байгаа. Съездэ хабаадагшад энэ элидхэлые зүбшэн хэлсэһэн байна. Съездын делегадууд мандатна, редакционно болон бусад комиссинуудые һунгаа.

Советскэ Союзай Коммунис партиин делегацие толгойлогшо, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй Московско городской комитедэй нэгэдэхи секретарь В. В. Гришин амаршалгын үгэ хэлэжэ, съездын делегадуудта хандаһан байна.

НАУЧНА АТЕИЗМЫН ҮНДЭҺЭ БОДОЛНУУДЫЕ ЗААДАГ БАГШАНАРАЙ БҮХЭСОЮЗНА СЕМИНАР

Студент-залуушуулые научно-атеистическэ үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлгэдэ научна атеизмын үндэһэ һуурие заалга шухала һуури эзэлнэ. Дээдэ һургуулинууд ба тусхай дунда һургуулинуудта научна атеизмын үндэһэ һуурие заадаг багшанарай семинар Москвада Ленинскэ хадануудтахи МГУ-да мартын 14-дэ эхилээ. Тэрэниие СССР-эй Дээдэ ба тусхай дунда һуралсалай министерство зарлаһан байна. СССР-эй Наукануудай академиин философиин институдай ба бусад эмхи зургаануудай, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи нийтын наукын академиин научна атеизмын институдай научна хүдэлмэрилэгшэд, «Знание» бүлгэмэй гэшүүд, журналнуудай хүдэлмэрилэгшэд, түбэй хэблэлэй газарнуудай түлөөлэгшэд семинарта хабаадана. Багшанарта научно-теоретическэ, методическа туһаламжа үзүүлхэ, дүй дүршэлөө халан абалсаха, атеистическэ пропагандын хойшолуулашагүй зорилгонуудые зүбшэн хэлсэхэ, КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдэй ёһоор научна шэнжэлгэнүүдые саашадань хүгжөөхэ зорилгоор семинар зарлагдаһан байна.

(ТАСС).

Һанал нэгэдэлгын кампани

Индохитадай арадуудтай һанал нэгэдэлгын недели Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй уряагаар мартын 13-да эхилээ. Энэ уряае элдэб оронуудай олониитын үргэнөөр дэмжэһэн дээрэһээ хаража үзэхэдэ, тус шэнэ кампани ёһотойл бүхэдэлхэйн шэнжэтэй байхаар. Даб дээрэхи мэдээнэй ёһоор эб найрамдалай тала баригшадай зуун национальна комитет, тэрэшэлэн уласхоорондын хэдэн олон организаци кампанида хабаадана.

США энэ районһоо бүхы зэбсэгтэ хүсэнүүдээ гаргаха, агаарай дай, али бүхы сэрэгэй ябуулга болюулха ёһотой гэһэн эрилтэ Индохитадай арадуудай амгалан ба бээе даанхай байдалай түлөө Бүхэдэлхэйн ассамблей һарын урда тээ хээ һэн. Энэ эрилтэнь бүхы дэлхэй дээрэ шангаар сууряатан дуулдаа. Тус уряае элдэб оронуудай эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдэй һанал нэгэдэлгын эдэбхитэй ябуулганууд батадхажа үгэнэ. Эхилээд байһан һанал нэгэдэлгын бүхэдэлхэйн недели энээндэ эли тодо гэршэ боложо үгэхэл. (ТАСС).

„Знание“ бүлгэмэй конференци

Политическэ, научна эрдэм дэлгэрүүлдэг «Знание» бүлгэмэй Буряадай организациин XII конференци боложо үнгэрбэ. Республикын бүхы нютагуудһаа делегадууд, айлшад ерэһэн байна.

«Знание» бүлгэмэй Буряадай организациин правлениин түрүүлэгшэ профессор, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор **Л. Е. Элиасов** тоосоото элидхэл хэбэ.

Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай профессор, түүхын эрдэмэй доктор **Е. Е. Тармаханов**, «Знание» бүлгэмэй Хориин аймагай организациин делегат, партиин райкомой пропаганда, агитациин таһагые даагша **В. Ц. Шойненов**, Хяагтын аймагай организациин правлениин түрүүлэгшэ **А. К. Сурмач**, Мухар-Шэбэрэй аймагай Хонхолын эхин организациин түрүүлэгшэ **Ф. Я. Варфоломеев**, «Знание» бүлгэмэй РСФСР-эй организациин правлениин гэшүүн, «Знание» бүлгэмэй Эрхүүгэй областной организациин правлениин түрүүлэгшэ, профессор **В. Н. Должных**, ВЛКСМ-эй обкомой нэгэдэхи секретарь **М. Ф. Маханов** болон бусад үгэ хэлээ.

Һүүлдэнь КПСС-эй обкомой пропаганда, агитациин таһагые даагша **М. М. Гаськов** үгэ хэлээ.

Удаадахи асуудалнуудаар республикын организациин правлениин гэшүүд, шалгалтын комиссиин гэшүүд, «Знание» бүлгэмэй РСФСР-эй организациин VI съездэ 6 делегат, Бүхэсоюзна съездэ 5 делегат һунгагдаба.

Буряадай организациин правлениин эмхидхэлэй пленум боложо, правлениин түрүүлэгшээр **Л. Е. Элиасовые**, түрүүлэгшын орлогшодоор 4 хүниие, харюусалгата секретаряар **М. П. Сергеевые** һунгаба.

Һүүлдэнь лекционно хүдэлмэри һайжаруулха гэһэн дэлгэрэнгы тогтоол баталан абтаа.

Репортаж

ОРДЕНТО ХОНИШОНОЙДО

...олсой саада эрьедэ га... ...хонидой байра, хо... ...үндэр һүри, хонишо... ...холоһоо тобойжо

...ай Бутүү гэжэ га... ...Ленинэй орденто хони... ...Цыбикович Шойбо... ...эндэ байрладаг.— ...иин эхин партийна ...секретарь Буда ...отарада хүрэхэ... ...урид мэдээсэбэ. Хо... ...Ц. Шойбонов тухай... ...өөрөө һэн. Шойбоно... ...дадаг отарынхид һүү... ...жэл соо нэгэшье да... ...хонинһоо зууһаа ...урьга абаагүй байба. ...шахуу толгой эхэ ...харууһалжа, кол... ...һургые улам оло...

шоруулхын түлөө тэмсэжэ байнхай. Шойбоновой отарынхид үнгэрэгшэ жэлдэ хонин бүриһөө 4,700 килограмм нооһо хайшалаа.

Отарада хүрэжэ ерэхэдэмнай, бүхы хонишод ажалдаа байба. Үбһэ, холимол тэжээл, зелёнко хонидтоо үгэхэ, хурьгадые садатарнь хооллуулхаһаа эхилээд, хүдэлмэри барагдаха бэшэ. Наһажаал малшадтай зэргэлээд залуушуулшье ажаллана. Тэдэниие нэрлэбэл: Тамара Мурдонова, Лубсан Гулгенов, Геннадий Шойбонов, Радна Токуренов. Эдэнэр булта 10-дахи класс дүүргэһэн комсомолшууд.

— Заа, хүбүүд, хэр байнабта?—гэжэ асуухадамнай:

— Сээргүйл даа. Шадал соогоо ажалланабди, — гэжэ Геннадий бултанай түлөө харюусаа һэн.

— Залуушуулнай шударгы бэрхээр ажалладаг даа. Заажа үгэхэдэ, тэрэ зуура ойлгоод, дүй дүршэлтэй хонишод шэнгеэр бүхы ажалаа хэжэрхинхэй байха,—гэжэ Гатаб Шойбонов магтаба.

Үнинэй хонишон Гатаб Цыбикович Шойбоновой отарада залуу хүбүүд, басагадай олоороо ажалладагынь һайшаалтай. Тэрэнэй хүбүүн Геннадий эсэгын гээ замаар дабшанхай. Хонишон Шойбонов залуу хүбүүд, басагадые өөрынгөө мэргэжэлдэ олоор һургаһан, ажалайнгаа «нюусые» нээһэн байха. Тиимэл хадань, энэ хонишон нютагтаа хүндэтэй, тэрэнэй отарада ажаллаха дуратай залуушуул олон байдаг.

Цымжид Этигелова, Цырен-Дулма Мурдонова, Иван Матуев гэгшэд мүн лэ эндэ ажалладаг.

Түсэбтэ табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ 100-һаа 100 хурьга түлжүүлхэбди гэһэн социалис уялгаяа тэдэнэр амжалтатайгаар дүүргэжэ байнхай. Бүтүүгэй хонишод булта даа нэгэ хүн шэнгеэр, эбтэй эетэйгээр ажаллана.

Тиихэдээл ажалдаа эрхим амжалта туйлажа, колхоз, аймаг соогоо суурхаба гэжэ ойлгоо һэмди.

С. ОЧИРОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Түнхэнэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Ленинэй орденто хонишон Г. Ц. Шойбонов;

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ЕХЭ ҺҮН—МАНАЙ ГАРТА

(Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүү һаалишан Дулма Жамбаловна ЦЫРЕНДОРЖИЕВАГАЙ хөөрөөнһөө)

...һайхан зол жаргалта ...дамнай хүгжэлтын үр... ...ргые нээжэ үгэхэ ту... ...дахи табан жэлэймнай ...жэлэй мүндэлһөөр хоёр ...шахуу саг үнгэрбэ. Тиин би... ...шад, энэ үнгэрһэн хуга... ...ажахынгаа ажал хүдэл... ...эдэбхитэйгээр хабаадал... ...ажал хүгжөөлгэдэ аша ...юумэ хэды бүтээбэшье, ...ан түсэб, зорилгоёо хэр ...үргэбэ гээшэбибди гэжэ ...хараха зэргэтэй байһа... ...шье мэдээжэ. Тиигээд ...далаа дары усадхан, һү ...ха арга боломжоёо дүү... ...хэрэглэхэ байнабди. ...ажаллахадаа, һаалишан. ...бүхэн ехэ амжалта туйлажа, олондо жэшээ харуулдаг гээшэ.

Би мал ажалда арбан наймадахи жэлээ хүдэлмэрилжэ байнаб. Энэ хугасаа соо яһала олон бэрхэшээлнүүдые дабааб. Нилээд дүй дүршэлтэйшье болоогдоо. Мүнөө Бэрхэ-Дабаан гэжэ газарта түрүүшынхеэ тугаллаха гунжа үнеэдэй гүүртэдэ ажаллажа байнхайб. Манай гүүртэ ажахымнай нүгөөдэ гүүртэнүүдһээ бага юм. Эндэ оройдоол шэнээр түллэхэ зуун гунжан адуулагдадаг.

Урдандаа колхоздомнай гунжадай гүүртэ гэжэ байгаагүй юм. Хоёр жэлэй саада тээ ажахымнай мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд һаамхай үнеэдэйнгээ үүлтэрыень эрид һайжаруулжа, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ хараатайгаар гүүртэ эмхидхэһэн бэлэй. Үнэндөө жэл бүри гунжадые суглуулаад, тусхай гүүртэ эмхидхэхэдэ яһала һайн ха гэжэ һанадагбди. Зүгөөр энэ гүүртэдэ ажаллахадаа ганса тугалыень абажа түлжүүлээд, гараһыень лэ һаагаад байнгүй, бүхы зоотехническэ заабариин ёһоор һү ехэтэй үнеэн болгохоор бэлдэжэ байхада юундэ муу байхаб даа.

Манай гүүртэдэ дүрбэн һаалишан хүдэлмэрилдэг. Би гүүртэ даажа абахаһаа гадна, һаагдаһан һүеэ тушаан абадаг, 26 үнеэ харууһалжа һаадаг ажалтай хүм. Бидэ үнгэрэгшэ жэл 100 гунжа үнеэнһээ 96 тугал түлжүүлээ һэмди. Тэрэнэймнай 43-найнь һү ехээр үгэдэг байһаниинь элиржэ, үүлтэртэ үнеэдэй гүүртэдэ эльгээгдээ һэн. Харин нүгөөдүүлыень бэшэ гүүртэнүүд хубаажа абаа бэлэй.

Һү ехээр һааха гээшэ оролдолгын лэ ашаар туйлагдадаг юм. Үни удаан саг соо хүдэлмэрилжэ байһан хүнүүд ажалдаа дүршэлтэй болоһон байгша. Тэдэнэрэймнай үлэмжэ һайн талань гэхэдэ, ажалдаа өөрынгөө үүсхэл оролдолго гаргадаг байна бшуу. Нийтын хүдэлмэридэ үнэн сэдьхэлһээ хандажа хүдэлөөгүйдэ амжалта зүндөө туйлагдадаггүй байха.

Сэхыень хэлэхэдэ, бидэ гансашье һү ехээр һаахын түлөө бэшэ, мүн гунжадые зоотехническэ заабариин ёһоор адуулжа, саашадаа һү ехээр үгэдэг болгохые оролдодог байнабди. Тиихэдээ нэн түрүүлэн даажа абаһан малаа жэншэдгүй һайнаар харууһалжа, түргэн болзорто ороондо оруулагдахаар бэлдэдэг байнабди. Тиигээд шэнэ жэлэй түрүүшын һараһаа гунжаднай тугаллажа захалдаг юм. Түллэхэ дүтэлһэн гунжануудаа арбан хоног уридшалан түрэлгын байрада оруулжа, һайн тэжээл дээрэ адуулнабди. Тугаллахадань абаһаар сүүдхэдэ дүрбэ, заримдаа таба дахиншье һаанабди. Иигэжэ түрэхэһөөнь хойшо олон һаажа байхада һү ехэтэй болодог, дэлэнгынь мяхатажа бэдэржэ хабдадаггүй гээшэ.

Гадна бидэ, һаалишад, үнеэдээ нэгэ зэргэ һаажа эхилээд, һүүлээрнь нэгэ доро эдеэлүүлдэг байнабди. Нэгэдэхеэр, сагаа алдангүй һаахада гунжадшье һаа номгон байдаг. Хоёрдохёор, али нэгэ һаалишанай үнеэдээ түрүүлэн һаагаад, үбһэ, силос асаржа үгэхэдэнь, нүгөөдэ һаалишанай үнеэд тэжээл хараһаар үүгэнэлдэжэ, мүргэй һаалгагдадагшьегүй, дошхордог байха юм. Тиимэһээ бидэ дүрбэн һаалишад үнеэдээ һаахадаашье, эдеэлүүлхэдээшье бэе бэеэ хүлеэдэг байнабди.

Түрүүшынхеэ тугаллаһан үнеэд зан муутай, дошхон, носолдохоньшье хүшэр байдаг юм. Тэрэниие һургажа дадхаахын тула нилээд оролдолго хүсэлөө гарганабди.

Үнеэдээ һааххаһаа урид дэлэнгыень бүлеэн уһаар һайса угаагаад, сэбэр бүдөөр аршажа һааһанайнгаа удаа хүхэ дэлэнгыень нидхэржэ эльбэдэг байнабди. Гадна гунжануудһаа һаагдаһан һүнэй хэмжээе тус бүридэнь тэмдэглэжэ, һү һаамай али зэргын нэмэжэ байһые хододоо зэргэсүүлжэ шалганабди. Һү ехээр үгэдэг зарим үнеэдтээ тэжээлыень бага зэргэ нэмэхэшье ушар гарадаг. Юуб гэхэдэ, зарим үнеэд хэды ехэ тэжээл эдибэшье, һүеэ нэмээдэггүй, харин нүгөө зариманиинь эрид дээшэлүүлдэг гээшэ.

Мүнөө гүүртымнай 55 үнеэдынь тугаллаад байнхай. Минии харууһалдаг гунжануудһаа тус бүреэ сүүдхын 10—12 килограмм һүн абтана. Энэ яһала һайн гээшэ ааб даа.

Һүүлэй жэлнүүдтэ манай колхозой гүүртэнүүдтэ үнеэн бүриһөө хоёр мянган килограмм, мүн дээшэшье һү һаадаг түрүү һаалишад яһала олошороо. Гэбэшье 3-4 мянганай «хилэ» дабаха арга бидэндэ яһала бии. Хэрбээ иигэжэ һургагдаһан гунжа үнеэдээ һайнаар адуулаад, һү ехээр үгэдэг болгохоёо бултадаа оролдодог байбалнай, жэлэй ошохо тума ашаг шэмээр муутай үнеэднай зүндөө үсөөрхэ бэлэй. Зүгөөр иимэ хүдэлмэри ябуулагдабашье, нэгэ захадаа хүргэгдэнгүй үлэшэдэгынь харамтай. Саашадаашье һү ехээр һаажа, сагаан эдеэ бүри элбэгжүүлжэ, хараалһан түсэбөө, абаһан социалис уялгаяа сүм дүүргэхэ гэбэл, нэн түрүүлэн үнеэдэйнгээ үүлтэр һайжаруулжа, али бүхы зоотехническэ заабаринуудыень хазагайруулангүй, ашаг шэмыень дээшэлүүлхээр бүхы хүсэеэ гарган оролдохо болонобди.

Вл. ЖИГЖИТОВ,
бэшэжэ абаба.

ПАРТИЙНА ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭД БА ЖУРНАЛИСТНУУДАЙ ЗАНШАЛТА УУЛЗАЛГА

СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨНЭЙ ДЭЛИСЭ—ПАРТИИНА ХҮТЭЛБЭРИҺӨӨ

КПСС-эй ЦК-гай абаһан «Социалис мүрысөө саашадаа улам һайнаар эмхидхэхэ тухай» тогтоолой хэблэлдэ толилогдоһон үдэрһөө хойшо хахад жэлһээ үлүү саг үнгэршэбэ. Энэ шухала тогтоол соо табигдаһан эрилтэ болон зорилгонуудые бэелүүлхэ эрмэлзэлтэйгээр республикын партийна эхин организацинууд али олон хэмжээ ябуулгануудые хараалжа, эмхидхэлэй горитой хүдэлмэри ябуулжа, бодото хэрэг бүтээжэ байна. Социалис мүрысөө эмхидхэлгэ, тэрэнние партийна талаар хүтэлбэрилгэ нилээд һайжаржа, дэлисынь улам үргэдэжэ, үрэ дүнгэйнь арьбажажа байһаниинь элеэр харагдажа захалаа.

Промышленна предприяти болон транспортын, эмхи зургаануудай, колхоз болон совхозуудай партийна организацинуудай социалис мүрысөө хүтэлбэрилэн ябуулдаг хүдэлмэриин дүй дүршэлтэй дүтэ танилсаха хүсэлэнтэйгөөр партийна хүтэлбэрилэгшэдтэй үнгэргэдэг заншалта болоһон ээлжээтэ уулзалгаа манай редакци КПСС-эй Загарайн райкомой дэргэдэ зарлаба.

Энэ уулзалгада КПСС-эй райкомой хүдэлмэрилэгшэд, парткомой секретарьнар, профсоюзай рабочкомой түрүүлэгшэнэр, ажахын хүтэлбэрилэгшэд болон бусад эдэбхитэд уригдаһан байна. «Партийна организаци ба социалис мүрысөөн» гэһэн асуудалаар үнгэргэгдэһэн энэ уулзалгада ерэһэн айлшад өөһэдынгөө коллективэй ажабайдал тушаа, мүрысөөн тушаа һонирхолтойгоор хөөрэһэн байна.

Тус уулзалга дээрэ болоһон хөөрэлдөөндэ хабаадагшадай үгэнүүдые хуряамжалан доро тунхагланабди.

ЭНЭ ЗАНШАЛТА уулзалгые нээһэн КПСС-эй райкомой секретарь **Ю. М САХАРОВСКИЙ** партиин ЦК-гай «Социалис мүрысөө саашадаа улам һайнаар эмхидхэхэ тухай» тогтоолые бэелүүлхэ талаар аймагай партийна организациин хэжэ байһан хүдэлмэри тушаа богонихоноор тогтоо. Тус тогтоолой гарамсаар партиин райкомой пленум зарлагдажа, ажалша коллективүүдэй дунда социалис мүрысөө улам дэлгэрүүлхэ зорилгоёо тодорхойлһон байна. Удаань энэ тогтоол партийна организаци бүхэндэ нээмэл суглаан дээрэ үргэнөөр зүбшэн хэлсэгдээ һэн.

Тиигэжэ партиин ЦК-гай тогтоол соо заагдаһан зорилгонуудые хүсэндэнь хүргэхэ хүсэлэнтэйгөөр бодото хүдэлмэри ябуулжа эхилбэ. Нэн түрүүлэн ажаллажа ябаһан хүн бүхэнние социалис уялгатай болгохо гэжэ ехэ оролдолго гаргагдаа. Мүнөө промышленность, барилга, транспорт дээрэ ажаллажа байдаг 13 мянган хүдэлмэрилэгшэдэй 8 мянга шахуунь, колхоз ба совхозуудай 3,8 мянган хүнүүдэй хоёр мянга гараниинь тус тустаа социалис уялга абанхай. Энэ хүдэлмэри илангаяа «Татарский ключ» гэжэ карьероуправленидэ, Элхиин авто-заһабариин. Шэнэ-Бэрээнэй механическа заводуудта, Горхоной, Хандагатайн, Шулуутайн леспромхозуудта, «Гигант», Карл Марксын ба XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозуудта, Онохойн совхоздо эмхитэйгээр ябуулагдана.

Социалис уялгануудые ганса хүдэлмэришэн ба колхознигууд абана бэшэ, мүн инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд юһэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлэй туршада ямар юумэ бүтээхэ, ямар үрэ дүн туйлаха, ямар шэнэ юумэ үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ байһанаа тодорхойлжо, бэеэ уялгална. Энэмнай, үнэндөө, урдань эгээн үсөөнөөр үзэгдэдэг байһан ушар болоно бшуу.

Социалис мүрысөөнэй эмхидхэлэй улам гуримшажа, үрэ дүнгэйнь эли бодо дээшэлжэ, ажалшадай эдэбхи үүсхэлэй бүри хүгжэжэ байһые нүхэр Сахаровский хэдэ хэдэн жэшээгээр баримталан харуулба. Саашадаа энэ хүдэлмэреэ бүри нарижуулан һайжаруулха, ажалшадай ниитын ба үйлэдбэриин ажал ябуулгые эдэбхижүүлхэ талаар аймагай партийна организациин саашадаа бэелүүлхэ зорилгонууд тушаа хөөрэһэн байна.

ШАГНАЛ, МАГТААЛ—АДЛИ ТЭГШЭЭР

П. С. САФРОНОВ,
„Татарский ключ" гэжэ карьероуправлениин директор:

КПСС-эй ЦК-гай тогтоол дотор социалис мүрысөө эрдэм наукада түшэглэн, тодорхойгоор, коллективэй ажабайдалай эрхэ байдалда тааруугаар эмхидхэхэ эрилтэ табигдаа. Үнэхөөрөөшье, урдань социалис мүрысөөн ёһын тэдысэ эмхидхэдэг, социалис уялга абалга хамтын гар үргэлгөөр дүүргэдэг һэн. Тиимэ уялгые нэгэдүүлэн бүридхэхэ, дүүргэлтыень согсолхо, шалгаха гээшэ бэрхэтэй байгаа. Мүнөө партиин ЦК-гай заабариин ёһоор мүрысөө эмхидхэлгые гуримшуулха талаар хубилалта үзэгдэжэ эхилээ. Мүнөө хүдэлмэрилэгшэ бүхэн шахуу өөрын тодорхой социалис уялгатай. Тэрээн доторнь ямар үрэ дүн туйлаха, юрэнхы мэдэрэл, болбосорол болон мэргэжэлээ яажа дээшэлүүлхэ байһаниинь хуу оруулагданхай байдаг. Урдань инженер болон технигүүдэй социалис уялга абаһанай хэрэггүй гэлсэдэг байгаабди. Тиимэ бодолой тон буруу байһаниинь элитэ ааб даа. Мүнөө манай инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд бултадаа социалис уялга абанхай.

Социалис мүрысөөндэ шалгарагшадые материальна болон моральна талаар урмашуулга гээшэ гол шухала оньһон болоно. Энэ урмашуулгын хэм хэмжээн мүрысөөнэй гурим соо предприятиин эрхэ байдалда таарамжатайгаар тодорхойлогдоһон байха ёһотой. Материальна, моральна урмашуулгын түхэл маяг янза бүриин. Тэдэнние баһал тааруугаар хэрэглэхэ шухала ааб даа. Дамжуулгын улаан туг, вымпел, хүндэлэлэй самбар, хүндэлэлэй грамота гэхэшэлэн магтаал суугай арганууд мэдээжэ.

Предприятияа түсэблэлгын ба экономическа урмашуулгын шэнэ гуримда оруулһан ябадал манда шагналай фонд байгуулха арга олгоо. Тиимэһээ бидэ мүрысөөндэ илагшадтаа гуримай ёһоор алгадгүй мүнгэн шан, үнэтэ бэлэг барюулжа байдаг болонхойбди. Улаан туг гү, али вымпел, шан гү, али бэлэг барюулга хадаа баяр ёһололой оршон байдалда коллективэй хамтын суглаан дээрэ болодог. Гадна жэлэй дүнгөөр эгээл эрхим амжалта туйлаһан ажалай түрүүшүүлые орон соогуураа, мүн хариин оронуудаар аяншалха түлөөһэгүй путевкоор шагнадаг байнабди. Жэшээнь, 1971 ондо—КПСС-эй XXIV съездын болоһон жэлдэ эрхимлэһэн 25 түрүүшүүл амаралтынгаа үедэ хариин оронуудаар аяншалжа ерээ һэн.

Энэ мэтын урмашуулгада хүртэһэн хүнэй сэдьхэл баяр баясхалангаар халина, саашадаа тэрээндэнь харюу болгон, үшөө һайнаар хүдэлхэ гэжэ үнэн зүрхэнһөө оролдодог байна. Харин иимэ урмашуулгада хүртөөгүйшүүл түрүү хүнүүдэй зэргэдэ гарахые эрмэлзэдэг. Зүбөөр тогтооһон материальна болон моральна урмашуулга хадаа элсүүлхы хүсэтэй оньһон мүн гэжэ бидэ ойлгонобди. Мүн лэ иимэрхүү гуримаар инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй эдэбхи үүсхэлтэ хэрэг, урлан нарижуулһан, ухаалан зохёоһон зүйлынь урмашуулагдана. Жэлэй туршада урлан нарижуулгын нэгэ дурадхал оруулха, өөрынгөө техническэ мэргэжэл дээшэлүүлхэ, ниитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадаха, нарин нягтаар, журам гуримтайгаар хүдэлхэ, ажабайдалдаа алдуу гаргахагүй гэһэн социалис уялга абаһан инженер гү, али техник түрүү зэргэдэ ябаха гээшэ нэрэ хүндымни хэрэг гэжэ мэдэнэ ха юм даа.

Мүнөө манай коллективэй олон гэшүүд коммунис ажалай ударник гэһэн нэрэ зэргэтэй болонхой. Тиихэдэ управлениимнай ажалшадай хахадынь шахуу коммунис ажалай ударник гэһэн хүндэтэ нэрэдэ хүртэхын түлөө тэмсэнэ. Ингэжэ бүхы предприятяараа коммунис ажалай коллектив гэһэн нэрэтэй болохын түлөө хүдэлөөн улам эршэтэй, хүсэтэй боложо байна бшуу.

ХҮН БҮХЭНДЭ—СОЦИАЛИС УЯЛГА

Д. Р. ЖАЛСАРАЕВ,
Хандагатайн леспромхозой рабочкомой түрүүлэгшэ:

Социалис мүрысөөнэй эмхидхэл һайжаруулха, гуримшуулха хэрэгтэмнай КПСС-эй ЦК-гай абаһан тогтоол гүнзэгыгөөр нүлөөлһэн байна. Тэрэ тогтоолые зүбшэн хэлсэхэ үедөө, социалис мүрысөө эмхидхэжэ һураха, тэрэнние үйлэдбэриин хэрэгтэ, олонниитын, ажалай эдэбхи үргэдхэхэ хэрэгтэ аша үрэ ехэтэй болгохо шухала гэлсэгдэһэн байгаа. Тиигээд предприятиин дирекци, партком ба рабочком хамтаржа, энэ асуудалаар горитой хэмжээ ябуулгануудые хараалһан байна. Эдэ хэмжээ ябуулгануудтай коллективэй бүхы гэшүүдые танилсуулһан байнабди. Удаань социалис мүрысөөнэй шэнэ гурим партиин ЦК-гай тогтоолтой тааралдуулан, тэрэнэй эрилтын ёһоор зохёогдоо, үргэн ниитын зүбшэн хэлсээндэ табигдаа.

Центральна Комитет өөрынгөө абаһан тогтоол дотор хүн бүхэнние социалис мүрысөөндэ хабаадуулха, тус бүриин социалис уялгатай болгохо асуудалда анхаралаа онсо хандуулһаниинь мэдээжэ. Бидэ энэ талаар эмхидхэлэй горитой хүдэлмэри ябуулһан байнабди. Урдань бага комплексно, бригадын гэшүүн бүхэн өөрын социалис уялгатай байха ёһогүй шэнги һанагдагша һэн. Үнэндөө тэрэ тон буруу бодомжо байшоо. Модо отологшо, гэшүүһэ арилгагша, тракторист — бултадаа тус тустаа мүнөө социалис уялгатай. Хамтынгаа даабари амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө хүн бүхэн өөр өөрын харюусалгатай байһанаа тэрэ уялга соогоо элирхэйлээ.

Манай леспромхозой хоёр мянган хүдэлмэрилэгшэдһөө бүридэдэг ажалша коллективэй 1300 шахуунь мүнөө үедэ тус тустаа социалис уялгатай болоод байна. Тэрэ тоодо инженерно-техническэ 75 хүдэлмэрилэгшэдэй жараниинь өөр өөрын уялгатай. Зүгөөр инженер, технигүүдэй уялгань хоёр жэлэй болзортой. Жэшээнь, предприятиимнай главна инженер бэлэдхэгдэһэн модоной үлэгдэлые 90 процент хүрэтэр хэрэглэхэ түхеэрэлгэ ухаалан зохёохо, шэнэ цех бии болгохо, гэһэн тусхай пункт өөрынгөө социалис уялга дотор бэшэһэн байгаа, Элдэб үлэгдэл, зомгооһо, хюрөөтэй хибэдэһэ болбосоруулжа, гэрэй ханын материал бүтээхэ цех түхеэржэ эхилэнхэй. Тэрэнь июль һарада ашаглалгада оруулагдаха. Иимэ юумэ республика дотороо энэ мэргэжэлтэ түрүүлэн үүсхээд байна.

Бидэ социалис мүрысөөнэй дүн гаргалгада, илагшадые материальна ба моральна талаар урмашуулгада анхаралаа хэзээ хэзээнэйхиһээ үлүүсэ ехээр табидаг болообди. Һарын дүнгөөр илагшад моральна талаар гэхэ гү, али дамжуулгын улаан тугаар, вымпелээр шагнагдана, хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэнэ, амаршалгын адрес барюулагдана, урмашуулагдана. Кварталай туршада эрхимлэһэн бригада, цех мүнгэн шанда, үнэтэ бэлэгүүдтэ, дипломдо хүртэнэ. Жэлэй дүнгөөр шалгарһан коллективүүдэй гэшүүдтэ үндэр нэрэ зэргэ олгогдоно, һарын салингай хэмжээтэй шан барюулагдана.

Социалис мүрысөөнэй дүнгүүд тухай мэдээсэл, эрхимлэгшэдтэ улаан туг, вымпел, диплом, бэлэг, шан барюулга хүдэлмэришэдэй хамтын суглаа зарлажа, баяр ёһололой оршон байдалда үнгэргэгдэнэ.

САГ СООНЬ СОНОСХОХО, САСУУЛАН ХАРУУЛХА

А. В. ИШИГЕНОВ,
Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой парткомой секретарь:

Ябасыень заагдаһан болзор сооһь согсолжо, олонниитэдэ соносхожо, дүнгүүдыень сасуулан харуулжа байха гээшэ социалис мүрысөө эмхидхэлгын гол эрилтэнь болоно. Һүүлэй үедэ, илангаяа КПСС-эй ЦК-гай социалис мүрысөөн тушаа мэдээжэ тогтоолой толилогдоһонһоо хойшо колхозой партийна организаци, правлени мүрысөөнэй эмхидхэл, мүрысөөнэй дүн ажалшадта мэдээсэхэ хэрэг һайжаруулха талаар горитой хэмжээ ябуулгануудые бүтээгээ гэжэ гэмдэглэлтэй.

Колхозой парткомой дэргэдэ социалис мүрысөө хүтэлбэрилхэ штаб байгуулагданхай. Тэрэ штабай бүридэлдэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд, ахалагша мэргэжэлтэд, бригадирнууд, соёл культурын эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд ородог юм. Иигэжэ ниитынгээ хүсөөр колхозойнгоо гэшүүдтэ социалис мүрысөөнэй ябаса тухай, тэдэнэй абаһан социалис уялгануудай хэр зэргэ дүүргэлтэ болоно байһан тухай, хэнэй түрүүлжэ, хэнэй гээгдэжэ ябаһан тухай, ямар арга боломжонуудай бии байһан тухай ходо мэдээсэжэ байдаг болонхойбди.

Энэ хүдэлмэридөө бидэ агитаторнуудые, политинформаторнуудые, лекторнүүдые үргэнөөр хабаадуулнабди. Эдэ ниитын албые колхозоймнай мэргэжэлтэд, бригадир болон фермые даагшад, нютагай интеллигенциин түлөөлэгшэд, соёлшод бэедээ даажа абанхай. Эдэ туһалагшаднай ганса хөөрэлдөө үнгэргөөд ябадаг зон бэшэ. Тэдэнэр даалгагдаһан газартаа харуулан ойлгуулха агитаци дэлгэдэг, социалис мүрысөөнэй ябаса харуулдаг. Жэшээнь, һү һаалиин фермэнүүдэй улаан булангууд соо һаалишадай үдэр бүри һааһан һүнэй бүридхэл харуулагдажа байдаг. Дүнгынь арба хоноод лэ согсологдоно, һарын дүнгөөр тусхай бюллетень гаргагдана.

Колхозоймнай правлени малай фермэнүүдтэхи улаан булангуудые түхеэрхэ хэрэгтэ анхаралаа ехээр хандуулаа. Улаан булан бүхэн арюун сэбэр, дулаахан, һайханаар шэмэглэгдэнхэй, газетэ, журнал, ном һудар эндэ таһардаггүй. Тиихэдэ нэгэдэхи МТФ-дэ телевизор, радиоло табигданхай.

Бидэ колхоздоо агитбригадатайбди. Тэрэ коллективые культурын байшангай директор нүхэр Бандеева хүтэлбэрилнэ. Энэ бригадынхид малшадтаа ходо ябажа байдаг. Тиихэдээ лекци уншадаг, уран һайханай концерт табидаг, заримдаа малшадай коллективэй ажалай дүн согсолжо, саашадаа бэелүүлхэ зорилгонууд тухайнь хөөрэлдэдэг.

Мүрысөөнэй дүн үргэн ниитэдээ тунхаглан харуулжа байха хэрэгтэ уран гоёор шэмэглэн түхеэрһэн харуулан ойлгуулха агитациин үүргэ угаа ехэ гэжэ ойлгонхойбди. Улаан булангууд соо, культурын байшан соо, бригадын клубууд соо колхозой, бригадын фермын абаһан социалис уялганууд, колхознигуудай социалис мүрысөөнэй гурим, социалис мүрысөөнэй ябаса харуулһан бюллетень хадаатай байдаг юм. Колхозой түб һууринда Хүндэлэлэй самбар, ажалай ябасын дүн харуулдаг самбар табигданхай. Конторын үмэнэ ажалай алдар солын туг намилзажа байха. Ажахы дотороо долоон хоногой дүнгөөр эрхимлэһэн түрүү хүнэй нэрээр энэ туг үргэгдэдэг.

Хоорондоо мүрысэн ажалладаг коллективүүдэй хүдэлмэриин үрэ дүнгүүдые сасуулан харуулха, түрүү дүй дүршэл үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ ажал ябуулгадамнай нютагаймнай соёл культурын эмхи зургаанууд ехэ туһа хүргэдэг. Тэдэнэр һонирхолтой хэмжээ ябуулгануудые эмхидхэдэг байна. Үйлэдбэриин түрүүшүүлые ёһолон магталга, янза бүриин уулзалга, үдэшэнүүдые үнгэргэлгэ манай тосхонуудта заншалта ушар болонхой гээшэ. Культурын байшангые даагша Бандеева, Дархитын клубые даагша Леонова, 3-дахи бригадын улаан булангые даагша Ракшаева гэгшэд манай хүндэтэй, эдэбхитэй соёлшод.

Иимэ хүдэлмэриин үрэ дүнгые нэгэл жэшээгээр баримталая. 2-дохи МТФ эгээл гээгдэнги коллектив һэн. Тэндэ улаан булан нээжэ, харуулан ойлгуулха агитаци зохидоор түхеэржэ, алибаа хэмжээ ябуулгануудые ходо эндээ үнгэргэдэг, мүрысөөнэй ябасые, социалис уялгын дүүргэлтые ходо харуулжа байдаг болоһонһоо хойшо эндэхи байдал эрид хубилаа. Мүнөө энэ фермэ аймаг соогоо түрүүлжэ ябадаг 1-дэхи фермынхидые хүсөөд, үшөө урдань гараа. Хоёр дахин нэгэдэхи һууринда гараһандань бидэ баяртайл байдаг гээшэбди.

> ***„...Мүрысөөнэй социальна, экономическа болон политическэ удха шанарые бүрин хүсэдөөр харуулха, мүрысэгшэдэй хоорондо барисаа ходо эмхидхэжэ байха, мүрысөөнэй ябаса тухай, тэрэнэй үрэ дүнгүүд тухай. үндэр дээдэ амжалта туйладаг арганууд тухайда ажалшадта саг үргэлжэ мэдээсэжэ байха ёһотой..."***
>
> *(КПСС-эй ЦК-гай «Социалис мүрысөө саашадаа улам һайнаар эмхидхэхэ тухай» тогтоолһоо).*

АЖАХЫН УДАРИДАГШАД БАҺАЛ ХАРЮУСАЛГАТАЙ

В. И. НАЙДЕНОВ,
Шулуутайн леспромхозой парткомой секретарь:

Манай леспромхозой коллектив юһэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ бэелүүлхээр хараалһан түсэб ба социалис уялгануудаа бүхы талаарнь дүүргэһэн байна. Пункт, участок, бригада болон үйлэдбэриин бусад һалбариин коллективүүдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөн шиидхэхы үүргэ дүүргэдэг байгаа гэжэ тэмдэглэхэ зэргэтэйбди. Гэбэшье ажалша коллективүүдэй абаһан социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэхынь тула эмхидхэлэй-техническэ болон экономическа үндэһэ һуури хүсэд дүүрэн хангажа шаданагүйбди. Энэ ушарта ажахын хүтэлбэрилэгшэд—мастер, десятнигһаа эхилээд, леспромхозой директор хүрэтэрөө ехэ үүргэ дүүргэхэ байна бшуу.

Бэрээнэй пунктын (начальник Г. В. Усманов, технорук В. Д. Абубакиров, ахалагша механик Г. С. Яковлев). Кокэтэйн пунктын (начальник В. Я. Терентьев, технорук Л. Д. Григорьев, ахалагша механик В. А. Романов) хүтэлбэрилэгшэд социалис мүрысөө эмхидхэлгэдэ, хүдэлмэрилэгшэдэй абаһан социалис уялгаяа дүүргэхэ тэмсэлдэнь ехэ харюусалгатайгаар хандадаг, тэдэнэй бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаха эрхэ байдал хангаха гэжэ оролдодог. Тиимэһээл эдэ хоёр пунктын коллективүүд 1971 ондо социалис мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ ябажа байгаа. Энэ жэлэй түрүүшын кварталай даабари баһал амжалтатайгаар дүүргэхэнь лабтай.

КПСС-эй ЦК-гай «Социалис мүрысөө саашадаа улам һайнаар эмхидхэхэ тухай» тогтоол дотор мүрысөөндэ хабаадагшадые өөһэд хоорондонь хэлсээ баталуулан ажаллуулха гурим дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ анхарал ехээр хандуулагдаа. Хэрбээ, жэшээнь, мастер ба жиирэй хүдэлмэришэн хоёр хоорондоо хэлсээ баталжа, мүрысэн хүдэлөө хадаа, үнэхөөрөө, ондоол байха ёһотой. Энэ хэлсээнэй ёһоор болоходо, хүтэлбэрилэгшын харюусалга хуулитаар тодорхойлогдоно. Хэлсээн соо хэлэгдэһэн зүйлнүүдые заатагүй дүүргэхэ гэжэ оролдоогүйдөө арганьгүй болоно бшуу.

Зүгөөр манай леспромхоздо иимэ хэлсээ баталха гээшэ ехэ бэрхэтэй хэрэг гээшэ. Юуб гэхэдэ, жэшээнь, модо шэрэдэг автомашинын шофер социалис уялга абахадаа, шухала хэрэгтэй запасной частьнуудаар эрхэ бэшэ хангаха эрилтэ ахалагша механигай үмэнэ табидаг. Теэд тэрэнь энэ эрилтыень бэедээ даажа абахаяа арсадаг. Запасной частьнуудаар бидэнние дээрэһээ муугаар хангана ха юм. Тиимэ болохолоор жолоошон хадаа ямар талаамни болоноб даа гээд лэ найдамжагүйгөөр социалис уялга абаха болоно.

Үшөө нэгэ ушар тушаа. Доодо складта оруулһан модоёо дары вагондо ашажа, хэрэгтэй газартань ябуулха арга олдоногүй. Түмэр замайхид саг болзор соогоо (хэлсээнэй ёһоор ааб даа) вагонуудые үгэдэггүй. Энээнһээ боложо, модо ашадаг бригадануудай хүдэлмэри һаатана, тогтоогдоһон болзор эбдэгдэнэ, түсэб дүүргэлгэдэ түбэг ушарна. Шулуутайн түмэр харгын (начальник Е. И. Патакуев, ахалагша инженер А. В. Иванов) хүтэлбэрилэгшэд хэлсэһэн хэлсээндээ хүрэдэггүй, дааһан тушаалдаа тон харюусалгагүйгөөр хандадаг байна.

Ажалшадай дунда дэлгэрдэг социалис мүрысөөе техническэ, экономическа ба ажахын талаар эмхидхэн ябуулха хэрэгтэ ажахын ахалагша мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд шиидхэхы үүргэ дүүргэхэ уялгатай. Тиимэһээ партийна суглаанай тогтоолоор леспромхозой хүтэлбэрилэгшэ болон ахалагша мэргэжэлтэ бүхэндэ модо бэлэдхэлэй пункт гү, али цех даалгагданхай.

КОММУНИС АЖАЛАЙ ТҮЛӨӨ

Н. Н. ХОРУШУНОВА,
Онохойн модоной комбинадай рабочкомой түрүүлэгшэ:

Коммунис ажалай түлөө хүдэлөөн хадаа шэнэ хүсэтэйгөөр, үргэн дэлисэтэйгээр хүгжэжэ байна. Урдань энэ шухала хэрэгтэ хайша хэрэгээр, ёһо тэдысэ хандадаг ушар тохёолдоһон юм. Манай комбинадта коммунис ажалай 1128 ударнигууд хүдэлжэ байдаг. Шэнээр иимэ нэрэ зэргэ олгохо, хуушан нэрыень дабтан гэршэлхэ талаар үнгэрһэн жэлдэ горитой хүдэлмэри хэгдээ. Гурбан бригадын, нэгэ цехэй, үхибүүдэй табан ясли ба саадуудай, нэгэ магазинай коллективүүд хуушан нэрэеэ лаблахын түлөө шалгалта һайнаар барижа шадаа.

Партиин ЦК-гай тогтоолой гараһанай һүүлээр комбинадай партком рабочком хоёр хамтын хэмжээ ябуулгануудые хараалһан байна. Тэрэнэй үндэһөөр хүн бүхэнтэй хөөрэлдөө эмхидхэһэн, шэнэ социалис уялга абаха таладань хамһалсаһан зэргэтэйбди. Энэ хүдэлмэридэмнай комбинадай инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, илангаяа салингай ба ажалай таһагайхид ехэ туһа хүргэнэ. Хүн бүхэнэй абаһан социалис уялганууд цех бүхэндэ дансалагданхай. Тэдэнэй дүүргэлтэ квартал соо нэгэ дахин шалгагдана.

Коммунис ажалай ударнигай зүүдэг значок мүн үнэмшэлгэнь хуу шэнэлэгдээ. Энэ ехэ хүдэлмэри түргэн зуура бүтээгдээ. Үнэмшэлгэ ба значок барюулга баяр ёһололой оршон байдалда үнгэргэгдэнэ. Коммунис ажалай ударник байһан нэрэеэ лаблахын түлөө шалгалта барилга цехүүдэй хамтын суглаан дээрэ өөһэдынь хабаадалгатайгаар эмхидхэгдэнэ. Удаань тэрэ суглаанай шиидхэбэри рабочкомдо баталагдана. Коммунис ажалай ударнигуудай дүрэ зурагууд улаан булан бүхэндэ хадаатай байдаг болонхой. Тиихэдэ коммунис ажалай коллектив гэһэн үнэмшэлгэ ба вымпел мүн тус тустань барюулагданхай.

Ингээд саашадаа коммунис ажалай ударнигуудай суглаа квартал соо нэгэ дахин зарлажа байха, июнь һарада ударнигуудай слёт комбинадта үнгэргэхэ түсэбтэйбди.

Иимэрхүү эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри үнгэрһэн үедэ ябуулжа, энэ шухала хэрэг гуримшуулха, коммунис ажалай түлөө хүдэлөөе комбинат дотороо бүри дэлгэрүүлхэ гэһэн зорилго табигдаа гээшэ.

ИТР — МҮРЫ… ЭМХИД…

А. П. Т…
Шэнэ-Бэ… механи… заво… партко… секре…

Инженерно-техническэ хүдэлм… даа социалис мүрысөө эхидхэгш… байха ёһотой. Тиихэтээ хамта… эдэбхитэйгээр, бусадта жэшээ хар… дөө социалис мүрысөөндэ хабаад… тай гэһэн эрилтэ партиин ЦК соц… сөө эмхидхэхэ хэрэг һайжаруулха… тоол соогоо онсолон тэмдэглээ.

МЭРГЭЖЭЛТЭДЭЙ ҮҮРГЭ ЕХЭ

Н. Г. ЗАИГРАЕВ,
„Гигант" колхозой парткомой секретарь:

Манай колхоздо хүдөө ажахын… эрдэмтэй 14 мэргэжэлтэд хүдэ… Мэргэжэлтэ бүхэн ажахын ямар н… хүтэлбэрилдэг, тэндээ ёһотой эзэ…

***

Энэ уулзалгада мүн Элхиин АР… бюрогой секретарь И. В. КОРЧ… сүйсэдкомой культурын таһагые… КРУПНОВ, ВЛКСМ-эй райкомой… секретарь Р. ПОПОВ, КПСС-эй… һагуудые даагшанар А. П. КОНД… Д. Д. ДАШИЦЫРЕНОВ гэгшэд…

Тус хөөрэлдөөе манай корреспондент Г. ЦЫРЕ… бэшэжэ абаба.

БУРЯАДАЙ ТҮРҮҮШЫН ЭРДЭМТЭН

(ДОРЖИ БАНЗАРОВАЙ ТҮРЭҺӨӨР 150 ЖЭЛЭЙ ОЙДО)

...Х ЗУУНАЙ эхиндэ Буряад ...хаанта орос гүрэнэй нэгэ ...нги заха хизаар байһан юм. ...дарлалта доро байһан бу... ...зон ород арадтаяа анда нү... ...болоно, орон нютагаа ороһон ...хамгаалха, ажахы, соёл ...соролоо хүгжөөхэ хэрэгтэ ...эрмэлзэдэг болоһоор уни... ...байһан гээшэ. Тэрэ сагта ма... ...нютагай буряад хасагууд урда ...хилэ хамгаалха ябадалда ...үүргэ дүүргэдэг һэн. Эдэ ха... ...эрэгэй алба хэдэггүй, айл ...ороо байжа, мал, таряан ажа... ...эрхилэд лэ, нүүдэл ажабай... ...байхынгаа хажуугаар хи... ...харуул сахиха албатай бай... ...бэлэй. Хэрбээ дайнай эхилээ ...буряад хасагууд сэрэгтэ ...ёһотой байгаа. Хасаг ал... ...олон буряадууд ородоггүй, ...хилэ шадар байһан зон та... ...даг һэн.

...сагта хилэ дээрэхи Хяагта ...косавск хоёр хото Орос гү... ...Монгол, Хитад, Түгэд оро... ...аралжаа наймаа хэхэдэнь, ...үүргэ дүүргэдэгһээ гадна, ...Европын, Дунда Азиин гү... ...дээр аралжаа наймаа үргэд... ...туһалдаг байһан. Тиихэ ...Хяагта Троицкосавск хоёр ...аралжаа наймаанай хото... ...бэшэ, харин Буряад ороной ...урдахи соёл болбосоролой ...түргэтэй байһан юм. 1811 ...Хяагтада приходско ба уезд... ...училищинууд нээгдэһэн, 1833 ...Троицкосавскда орос-монго... ...сэрэгэй һургуули нээгдэжэ, ...ород, буряад хасагай ...һураха ёһотой болоо һэн. ...һургуули хилын харуулай ха... ...сэрэгтэ оршуулагшанарые, ...шэнэрые болон бусадые бэл... ...үүргэтэй байбашье, XIX зуу... ...багаар буряад арадай ...түжөөхэ хэрэгтэ ехэ туһа ...байха.

...иимэ үе сагта — зуун ...жэлэй саада тээ, 1822 ондо ...баруун һалаа — Зэдэ ...рьедэхи Үшөөтэ тосхондо ...буряад хасаг полкын табинай ...боргоной Банзарай бүлэдэ ...гэжэ хүбүүн түрэлэй. Та... ...бүүдэйнгээ гансыень ород ...интай болгохо гэжэ шии... ...Банзар эсэгэнь Доржоёо ...оной сентябрь һарада Троиц... ...кын сэрэгэй орос-монгол ...улида үгэһэн юм. Хурдан ...ухаатай Доржи бэрхээр һу... ...олон янзын юумэ үзэхэ мэ... ...гэжэ оролдодог. һонирходог, ...һонор, бэлиг түгэлдэр ...тула һургуулияа гурбан ...соо эрхим сэгнэлтэтэйгээр ...һэн. 1835 ондо Сэ... ...тайшаа буряад дүрбэн ...дые Казань хотын гим... ...эльгээхээр шиидхэ... ...Тиигэжэ Доржи Банза... ...Цогто Чимитов, Цэдэп Буда... ...Доржи Буянтуев гэгшэд ...ондо гимназида сангай тэд... ...ороо бэлэй. Хоёр хүбүү... ...наһа баража, нэгэниинь ...арсалдажа солдадта үг... ...гансал Доржи Банзаров ...үлөө һэн. Тэрэ үедэ ...хото ород гүрэнэй эрдэм ...мэдээжэ түб байгаа, олон ...һургуулинууд, библиотекэ... ...эрдэм соёлой сэхээтэнгүүд ...буряад хүбүүнэй анхарал та... ...һонирхуулдаг байба. Гимна... ...Доржи Банзаров ород хэлэ... ...грамматика, литература, логи... ...математика, түүхэ, географи, ...стика болоод латын, француз, ...немец, татар, монгол хэлэ ...дые үзэжэ гараа. Тэрэ үедэ Ка... ...һуража байһан, хожомоо ...агууехэ эрдэмтэ-китаист ...демик В. П. Васильев иигэжэ ...һэн: «Доржи Банзаров бул... ...ямнай залуугаар харагдадаг ...туранхайшагшье һаа, тэбхэ... ...шамбай бэетэй һэн, ород яһа... ...эрхим шабинартай адли эрхим ...һурадаг бэлэй». Зургаан ...соо һуража, гимнази дүүр... ...Доржи Банзаров 1842 ондо ...хотын университедэй хэ... ...логэй фекульведтэ ороо һэн. ...ЗАНЬ ХОТЫН универси... ...Доржи Банзаровай урда эрдэм шэнжэлгын арюун үүдэн үргэнөөр нээгдээ бэлэй. Ородой суута эрдэмтэд, түрүү үзэлтэд математик Н. И. Лобачевский, монголшо профессор О. М. Ковалевский гэхэ мэтэдэй нүлөөгөөр 30—40 онуудай түрүү үзэлтэнүүдээр танилсажа, Доржи Банзаров жэнхэни эрдэмтэ болоjо гүйсөө. Ород, монгол хэлэнүүдһээ гадна, татар, санскрит, латын, англи, француз, немец хэлэнүүдые тэрэ һайн мэдэхэ байгаа. Һуража байхадаа Доржи Банзаров монгол хэлэн дээрэ «Юрэнхы географи» ба «Монгол хэлэнэй грамматика» гэжэ номуудые зохёоһон, француз хэлэнһээ IV зуунай хитад лама Фа Сянай түб Ази болоод Энэдхэгээр аяншалһан замай тэмдэглэлнүүдые оршуулһан, маньчжур хэлэнһээ «Түлишэнэй аяншалга» (тэрэ 1711 ондо Сибирь дээгүүр гараһан юм) гэжэ дэбтэр оршуулһан, гадна А. А. Бобровниковто «Монгол-хальмаг хэлэнэй грамматика» зохёохондонь ехэ хамһалсаһан юм.

1846 ондо университедээ дүүргэхэдөө «Хара шажан гү, али монголнуудай бөө мүргэл» гэжэ диссертаци амжалтатай хамгаалжа, буряадай дундаһаа түрүүшынхеэ эрдэмэй кандидадай диплом абаһан юм. Энэнь тон һайн диссертацида тоологдожо, тэрэ дары «Казань хотын университедэй эрдэм шэнжэлгын тэмдэглэлнүүд» гэжэ журналда толилогдоо һэн.

Университедээ эрхим һайнаар дүүргэхэдэнь, дүтын багша профессорнүүдынь Доржи Банзаровые Казаньда багша болгожо үлөөхэ гэжэ дурадхал оруулхадань, тэрэ сагай хуулиин ёһоор хасаг хүнэй хүбүүн байһан тула тэрэ нютагаа бусажа, 25 жэлдэ хасагай албанда ябаха уялгатай байгаа. Хасагай албанһаа сүлөөлэгдэхын тула ябуулга хэрэг хэхэ гэжэ Доржи Банзаров Петербург ороо, хэрэгын сенат болоод Гүрэнэй Соведтэ үгтэһэн байгаа. Хэдэн удаан саг соо хуулиин нобшо хүндэ хорилтонуудые дабаһанай һүүлээр Доржи Банзаров Эрхүү хото орожо, Зүүн Сибириин генерал-губернаторай дэргэдэхи тусхай даабарита алба хаагша болгогдожо томилогдоо һэн. Иимэ ушарһаа Доржи Банзаров Казань, Петербургээр арбан табан жэл үнгэргэжэ, 1850 ондо нютагаа бусахаяа хаанай ордонто хотоһоо ута замда мордоо бэлэй...

***

АКАДЕМИК Е. М. Ярославский энээн тухай иигэжэ бэшэһэн байдаг: «Банзаров буряадай түрүүшын эрдэмтэн байһан юм, Ломоносов — ородой түрүүшын эрдэмтэн». Доржи Банзаров эрдэм шэнжэлэлгынгээ амжалтаар арад зоноо, өөрынгөө нэрэ суурхуулаа. Банзаровай гол зохёол «Хара шажан гү, али монголшуудай бөө мүргэл гэһэн номой гүн удха шанар юун бэ гэхэдэ, эрдэмтэ монгол болоод бусад олон хэлэн дээрэ бэшэгдэһэн ном сударнуудые наринаар үзэжэ, илангаяа өөрынгөө үеын эрдэмтэдэй энэ шажанай түүхэтэ удха шанарые дутуу, буруу ойлгодогые шүүмжэлэн хаража, өөрынгөө арад зоной, уг гарбалай үни холын шүтөөниие гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ, тэрэниие материализмын үндэһөөр тайлбарилһан юм. Энэнь бүрхэг үдэрые нараар гийгүүлэгдэһэн мэтэ хүлеэн абтагдаа бэлэй. Энэ «Харын шажан гү, али монголшуудай бөөгэй мүргэл» гэһэн номынь мүнөө болоторoo удха шанараа алдаагүй, манай арадай эрдэм соёлой санда хадагалагдана, хэрэглэгдэнэ.

Доржи Банзаров оройдоол арбан табан жэл соо эрдэм шэнжэлгын ажал хэһэн юм; түрүүшынь ном 1846 ондо хэблэгдэжэ, һүүлшынь ном 1851 ондо гараһан байха. Хорин табатайдаа Казань хотоһоо Петербург ерэхэдээ, залуу кандидат ниислэл хотын академик, профессор эрдэмтэдые өөрынгөө хэлэ, түүхэ, этнографи, философиие гүнзэгыгөөр мэдэхээрээ гайхуулхаһаа гадна, гүн удхатай, бэлиг түгэлдэр олон хүдэлмэри бүтээжэ, арсаата, ойлгоходо шухаг Түб Азиин арадуудай соёлой болоод түүхын олон асуудалнуудаар ухаан түгэлдэр һанамжануудаа хэлэһэн юм. Марко Поло, Плано Карпини, Рашид-ад-дин, Рубрук, Глорги, Паллас, Фишер, Макинф Бичурги гэхэ мэтэ аяншалагшад ба эрдэмтэдэй номуудые һайнаар мэдэхэһээ гадна, зүүн зүгэй арадуудай аман зохёол, үльгэр туужануудые һонирхон үзэдэг, өөрынгөө түрэл арадай «Гэсэрэй» туужа, монголой Сагаан Сэцэнэй «Эрдэнийн тобчи», «Алтан тобчи», «Шара туужа» зэргын түүхэдэ хабаатай сударнуудые нарибшалан үзэһэн байгаа. Иимэ ушарһаа «Ойрад ба уйгуурнууд тухай», «Монгол гэжэ нэрын гараһан тухай», «Зарим хуушанай урда сагай оросой зэр зэбсэгүүдэй зүүн зүгэй нэрэнүүд тухай» «Сагаан һара. Монголнуудай шэнэ жэлэй һайндэрлэлгэ» гэхэ мэтын зохёолнууд соогоо Доржи Банзаров ёһотойл түүхэшэ, хэлэ мэдэхэ эрдэмээ харуулһан юм. Жэшээлхэдэ, ойрад гэжэ Баруун Монголой арадай нэрые (тэдэнһээ хальмагууд таһарһан) «ойро» гэжэ үгэһөө гараһан бэшэ, харин Баргажан Тукумда байһан «ойн арад» гэжэ нэрэһээ гараһан гэжэ тодорхойлһон; монгол гэжэ нэрые Монахан гэжэ хадын нэрэһээ гараһан байха гэжэ бэшэһэн юм. Цагаалган тухай бэшэхэдээ: «Монголнууд һайндэрөөр ехэшье баян, ородуудта адли бэшэ юм, монголнуудта жэлдээ оройдоол ганса һайндэр бии гэжэ тэдэнэр мэдэхэдээ ехэл гайхаха байха — энэнь сагаан һара гү, али шэнэ жэлэй һайндэр» гэжэ тэмдэглэлээ эхилһэн байдаг. Бүри балар урда сагта монголшууд сагаалганаа намар хэдэг байһан, сагаан һара гэжэ сагаан эдеэнэй нэрэһээ гараһан.

ДОРЖИ БАНЗАРОВ үгытэй баян зоной харилсаае, ангиин тэмсэлэй удха шанарые ойлгохо гэжэ эрмэлзэдэг, эдэ бүгэдые үзэхэ харахадаа, үнэнхэ сэдьхэлһээ уяржа бэшэдэг бэлэй. Казань хотоһоо Петербург орожо ябахадаа харгы дахажа һууһан ород таряашадай ядуу тулюур байдалые харахадаа, һүүлдэнь А. А. Бобровниковто иигэжэ бэшээ һэн: «минии ябаһан харгы шадар һуудаг ородууд хүлхеэ хёмороондо дарагданхай... Гэмгүй, нүгэлгүй, гэнэн сэдьхэлтэниие хараа байса мэхэлнэ, хуурмаглана».

Франциda болоһон 1848 оной хубисхалые Доржи Банзаров хүхюутэйгээр хүлеэн абаһаниинь элитэ. «Баруун зүгэй уладта одоо буһалгаата саг ерэбэ, тэдэнэр өөһэдынгөө хаашуулые, ээдүүшые намнажа үлдэбэ, тиигээд өөһэд хоорондоо баһа дайлалдажа захалба. Бодоходо, нимэшүүл саг Гэсэр хаанай энэ юртэмсэдэ түрэхэдэ болоо бэшэ һаа гү. Энэ сагай шэнжые шүүжэ үзэхэдэ, Гэсэр дахин бии болохонь бэшэ гү? Тиибэлынь ши бидэ хоёрой тэрэнэй гушан гурбан баатарнуудай дэргэдэ ябалсаха үе болохонь бэшэ аал», — гэжэ эрдэмтэ А. А. Бобровниковто Банзаров бэшэһэн юм. Сэлэнгэдэ сүлэлгэдэ байһан Н. А. Бестужевта Доржи Банзаров ходо ябадаг байһан, эдэ бүгэдыень һайн мэдэдэг П. С. Савельев бэшэхэдээ тэрэ «одоо үеын түрүү үзэлтэдтэ анхаран хандадаг, хүн түрэлхитэнэй ажабайдал болоод хүдэлгөөндэ хабаадалсаха» гэжэ тэмдэглэнхэй.

1850 ОНДО Эрхүү ерэжэ, Үшөөтэ нютагаараа ябаад, Доржи Банзаров албанайнгаа хэрэгтэ ороһон юм. Тэрэ сагта ород, буряад ноёд илгаагүй булта эдилгэ абадаг, бэшэг тамга мэдэхэгүй, ажалша, малша, таряашадые мэхэлжэ, тэдэнэр зөөриень буляан абадаг байхадань, эдэ бүгэдые Доржи Банзаров үзэхэдөө, үнэнхэ зүрхэнһөө сухалынь хүрэжэ, үгытэй ядуушуулые үмөөрдэг, баяд ноёдые шүүмжэлдэг, тэдэнэй хулгай худал, мэхэ гохыень элирүүлдэг байгаа. Энээн тухайгаа Доржи Банзаров нүхэртөө бэшэһэн байдаг:

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта).

ТЭРЭНЭЙ ХАРГЫГААР АЛХАЛМААР

ЗУРАГЛАЛ

ХОРОН ҺАЛХЯАР хуулгайһан хабарай тэрэ үдэр Илья Шагдурович Сыреновэй яаралтайгаар морёо эмээллэжэ байхые харабаб. «Илья Шагдурович пенсидэ гаранхай һэмнай. Хайшаа ошохоо иигэтэрээ яарана гээшэб?» гэжэ шэбшэһээр ябатарни, тэрэм мориндоо мордон, хүдөө тээшэ зурыһан харгыгаар хатаргашаба.

Минии һургуулиин шаби ябахада, Илья Шагдурович колхозой түрүүлэгшээр хүдэлдэг һэн. Зүгоор тэрэнэй ажабайдалдаа ямар замуудые гаталжа гараһыень оройдоошье мэдэхэгүй байба. Ажабайдалайнь ута зам һонирхолтойл байгаа ёһотой гэжэ һанахадаа, ябашье тэрээнтэй уулзажа, хөөрэлдэхэ гэһэн хүсэл түрэбэ.

Теэд Илья Шагдурович гэртээ байдаггүй, огто сүлөөгүй ябадаг. Тэрээнтэй уулзажа шадангүй байтарни, хабаршье үнгэршэбэ.

Аяар зунай тэн багаар, убһаг бороото үдэрнүүдэй үргэлжэлжэ байхын үеэр, Илья Шагдуровичтай хэдэ дахин уулзажа, үнинэй хүсэжэ ябаһан хүсэлөө бэелүүлбэб.

1929 ондо Илья Сыренов хоритойхон ябахадаа, Утаата-Далахайнгаа сомоной Соведэй секретаряар һунгагдаа һэн. Тэрэ нютагайнгаа түрүүшын комсомолшуудай нэгэн. Нютагтаа анха түрүүн колхозой эмхидхэгдэхэдэ, эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, үүсхэлшэ гэшүүниинь болоо.

Тэрэ холынгоо үһөө хёмороото, тэмсэлтэ үдэрнүүдые һанан һанан дурдахадань хүндэ хүшэр бэрхэшээлнүүд соогуур нютагтамнай шэнэ байдалай тогтоһониинь эли болоно. Эгээн хатуу тэмсэл соогуурнь Илья Сыренов өөрөө ябалсаһан байба.

Сүлөөтэ байдалаа түбхинүүлэн, зохёохын тула эрдэм номтой, мэргэжэлтэй хүнүүд хэрэгтэй гэжэ тэрэ ойлгоо. Угай малша хүнэй хүбүүн хадаа нютагтаа хэрэгтэй хүн болохын тула мэргэжэлээ шэлэн, хүдөө ажахын техникумдэ һурахаа ошоо һэн. Тэндээ һуража байхадань, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн эхилээ.

1941 оной июль соо Илья Шагдурович Сыренов Эсэгэ ороноо хамгаалалсахаа фронт мордоо бэлэй.

Галта шэрүүн байлдаан соогуур тэрэнэй зориг шэрээгдээ. Фронтдо ябахадаа, 1943 оной декабрь соо, тэрэ Коммунис партиингаа зэргэдэ жагсаа. Фронтдо Илья Сыренов гурба дахин шархатаа. Байлдаануудта баатар зориг харуулһанайнгаа түлөө тэрэ хэдэн медальнуудаар шагнагданхай. Тэрэ тоодо «Шэн габьягай» хоёр медаль энгэрыень шэмэглэдэг.

1944 оной июль соо Илья Сыренов үбшэнэй шалтагаанаар фронтһоо табигдажа, нютагаа бусажа ерээ һэн.

Нютагаа ерэһээр тэрэл намарынь Илья Сыренов Захааминай РКВКП(б)-гэй пропагандистаар хүдэлжэ эхилээ.

Аймагайнгаа хүдөө нютагуудаар ябахадаа, дайнай үедэ эхэнэрнүүдэй, үбгэд, хүгшэдэй хүзүүн дээрэ үлэһэн колхозуудай ажахын гээгдэлдэ орожо, хүндэ хүшэр байдалтай болоһые хараба. Хэды хүшэр байдалда орообошье, шунахай дайсадаа һамна бута сохихынь байлдаанда ябаһан сэрэгшэдээ эдеэ хоолоор, хубсаһа хунараар хангахын тула өөһэдынгөө хубитые оруулалсажа байһан колхозникуудай зориг түгэлдэрөөр ажаллажа байхые мэдэрбэ.

Зүгөөр гансал үгэ хэлээрээ колхозникуудта туһалха бэшэ, мүн бодото ажал хэрэгүүдээрээ арадайнгаа ажахые хүгжөөлсэхэ ёһотойб, сэрэгшэ хүн хадаа ажалай фронт дээрэшье сэрэгшэл байха зэргэтэйб гэжэ Илья Сыренов ходоо һанажа ябадаг һэн.

Энэл һаналаа бэелүүлхын тула тэрэ 1947 оной зун Санагын зооветучастогай зоотехнигээр ажаллахаа һайн дураараа ерээ бэлэй.

Тэрэ гэһээр Илья Шагдурович Сыренов таһалгаряагүй хүдөө ажахыда шударгыгаар ажаллана.

Олоной дунда ажал эмхидхэхэдээ, шадамар, хүнүүдээр үгээ ойлголсожо ядадаггүй байхадань, Захааминай партиин райком Илья Сыреновые 1952 оной мартда аймаг соогоо эгээл гээгдэнги ажахытай Утаата-Далахайн колхозые хүтэлбэрилхыень зууршалаа. Хамтын суглаан дээрэ түрүүлэгшээр нэгэн дуугаар һунгагдажа, Илья Шагдурович харюусалга ехэтэй хүтэлбэрилхы ажалда үсэд нэтэрүүгээр ажаллажа ороо бэлэй. Тэрэнэй түрүүлэгшэ байхада, квартал бүхэндэ эгээ түрүүн салин хүлһэ абадаг болоһоноо тэрэ үеын колхозникууд мүнөөшье баяртайгаар дурдан хөөрэлдэдэг.

Илья Сыреновэй 1956 оной хабар болотор түрүүлэгшээр ажаллажа, колхозоо одоол хүл дээрэнь гаргаад байхадань, мүнөөхи дайнда бэедэнь шунаһан үбшэн һужэржэ, тэрэ бэеэ аргалуулха баатай болоо һэн.

Бэеэ аргалуулһанайнгаа һүүлээр Илья Шагдурович «Байкал» колхозой эхин парторганизациин секретаряар жэл соо ажаллаад, тэрэл колхозойнгоо зоотехнигээр томилогдоо бэлэй.

Хажуу тээһээнь харахада, зоотехнигэй ажал хүнгэн шэнгеэр һанагдадаг. Теэд үнэн дээрээ зоотехнигэй хэхэ юумэнүүд барагдашагүй ехэ байдаг. Отол сүлөөгүй ябажа, малшадайнгаа ажал хэрэгүүдые шалгаха, зүбшэл, заабаринуудые үгэхэ хэрэг гараад лэ ерэдэг. Өөрынгөө харюусалгата фермэ, гүүртэнүүдэй малнуудта үбһэ тэжээлыень, зелёнко, комбикормыень тааруулан хубааха хэрэгтэй. Малнуудтаа хубаагдаһан шэмэтэ тэжээлнүүдээ һаалишад, малшадай хэр зүбөөр гаргашалдаг байһые сахин шалгахаа саг үргэлжэ фермэ, гүүртэнүүд дээгүүр ябуултаха. Үхэр малнуудайнгаа туража муудаа һаа гү, али гарза гайда гарахада, баһал зоотехник харюусаха, һаалишад, малшадайнгаа ажаһуудалай, культурна эрилтэнүүдэй талаар оролдохо. Тэдэнэй дунда республикынгаа малшадай түрүү дүй дүршэлнүүдые дэлгэрүүлхэ, политическэ гэгээрэл тухай хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэ. Юрэдөөл, совхозой отделениин зоотехнигэй һанаата болохо, оролдохо юумэнүүд олдоод лэ байдаг. Үнеэдэй һаам дээшэлүүлэлгэ, үхэр малнуудай үүлтэр һайжаруулалга мүн лэ зоотехнигэй оролдолгоор хэгдэдэг.

1965 ондо «Байкал» колхозой зоотехнигээр ажаллажа байхадаа, Илья Шагдурович Сыренов нютагайнгаа үүлтэрэй малнуудта хальмаг үүлтэрэй бухануудые табиха гэһэн дурадхал анха түрүүн оруулаа бэлэй. Тэрэл жэлынь тиимэ буханууд худалдагдан абтажа, колхозойнь нэгэ фермын үнеэдтэ табигдаа һэн.

Колхозойнь 1968 ондо мяханай шэглэлтэй совхоз болгогдоходо, тэрэ үүсхэлэйнь аша үрэ тобойсо гаража ерээ. Юуб гэхэдэ, хальмаг бухануудтай ниилэһэн нютагайнь үүлтэрэй үнеэдэй тугалнууд түргэн томо болодог, өөхэлиг тарган мяха үгэдэг болоо. Тиимэ буруу, хашарагууд хадалиг газарта бэлшэхэдээ таарадаг. Үбэл, хабарай хагсуу хүйтэндэ хүсэ тамираа ехээр гээдэггүй, тэсэмгэй шэрхи бэетэй байха юм. Хашараг, гунан сарнуудайнь толгой бүриин амидын шэгнүүр 300—450 кг. болодог. Энээнэй ашаар «Далахайн» совхозой гүрэндэ мяха худалдаха түсэбөө үлүүлэн, эрхим шанартай мяха тушаадаг болонхой.

Хүдөө ажахын талаар габьяатай байһанайнь түлөө Илья Шагдурович Сыреновтэ 1963 ондо Буряадай АССР-эй габьяата зоотехник гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо һэн.

Тэрэнэй альбомуудые иража байхадам, Илья Шагдуровичай амгалан ажалда шалгарһанай түлөө шагнагдаһан хэдэн медальнуудай үнэмшэлгэнүүд, КПСС-эй обкомой болон райкомой зүгһөө абаһан арбаад «Хүндэлэлэй грамотанууд» байба.

Илья Шагдурович Сыренов пенсидэ гаранхайшье һаа, сарюун шираг зандаа.

Мүнөө тэрэ совхозойнгоо отделениин зоотехнигээр оролдосо түгэс хүдэлһөөр.

Ф. ЦЫДЕНЖАПОВ.

Захаамин.

УЛААН-ҮДЭ ГОРОДОЙ ГУРБАН РАЙОНОЙ МИЛИЦИИН ТАҺАГУУДАЙ КОЛЛЕКТИВҮҮДЭЙ ДУНДАҺАА СОВЕТСКЭ РАЙОНОЙ МИЛИЦИИН ТАҺАГАЙ ДЕЖУРНА ИНСПЕКТОРНҮҮД, АХАЛАГША ЛЕЙТЕНАНТ ВЕНИАМИН ДУБРОВСКИЙ, СТАРШИНА ПАВЕЛ КОНЬКОВ ГЭГШЭД СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨНДЭ ИЛАНГАЯА ШАЛГАРНА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ДЕЖУРНА ИНСПЕКТОРНҮҮД В. ДУБРОВСКИЙ, П. КОНЬКОВ ГЭГШЭД АЖАЛДАА.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Аймагай газетэ мэдээсэнэ

ДЕПУТАДАЙ ХУУДАҺАН

«Бэшүүрэй таряашан» гэжэ аймагай газетын редакци һүүлэй үедэ ажаһуудалай шухала асуудалнуудта зорюулагдаһан тусхай хуудаһануудые гаргадаг болонхой. Жэшээлэн хэлэбэл, «Шамда, сасуутан» гэжэ нэрэтэй хуудаһанууд 1972 он соо хоёр дахин гаргагдаа. Тэдэ хуудаһануудай материалнууд аймагай комсомолшууд болон залуушуулай ажал хэрэг ба тэдэниие коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ асуудалнуудта зорюулагдадаг байна.

Һаяхан тус газетын хоёрдохи хуудаһан нютагай Соведүүдэй депутадуудай ажал хүдэлмэридэ зорюулагданхай. Тэрэнь «Депутадай хуудаһан» гээд нэрлэгдэһэн байха юм.

Тэрэ хуудаһан «Шиидхэбэриин дүүргэлтын хиналта» гэһэн Гушадай сельскэ Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Г. Павловагай томохон статьягаар нээгдэнэ. Статья соо сельсоведэй сесси дээрэ абтаһан шиидхэбэринүүдэй дүүргэлтые гүйсэдхэхэ комитедэй яажа хинан шалгадаг тухай тодорхойгоор бэшэгдэнэ. Мүн тиихэдэ Бэшүүрэй сельсоведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ М. Иванов «Эрхэтэдэй суглаан дээрэ юун тухай хөөрэлдөөб» гэһэн корреспонденци энэ хуудаһанда толилуулба. Сомоной ба сельскэ Соведүүдэй саг үргэлжын комиссинуудай хэжэ байһан хүдэлмэри тухай тобшохон мэдээсэлнүүд мүн лэ энэ хуудаһанда тунхаглагдаба.

«Бэшүүрэй таряашан» газетын редакциин журналистнуудай энэ һайн үүсхэлые дэмжэмээр, халан абамаар гэжэ һанагдана.

Ургаса хамгаалха уялгатад

КИШИНЕВ. Ургаса биологическа аргаар хамгаалха Бүхэсоюзна институт.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: овощой культурануудые биологическа аргаар хамгаалха лабораторидо аспирантка Нина Кузина шумуулые адаглаража байна.

ТАСС-ай фотохроника.

...оной эхеэр Днестр ша... ...районуудта дууша цикада ...олон тоото уряалгүй айлшан ...болоод, һуурин тосхон, саад ...ойгоор дүүрэн таража, шэ... ...шэр таһалхаяа болёо һэн. ...ческэ аргааршье тэмсэхэдэ ...бологүй. Колхозникууд яа... ...ые мэдэхэсэ болижо, тээл... ...байба.

...дада соо хазуулһан хол... ...жэмэстэ модоной мүшэрые ...Молдавиин саад, виногра... ...архи нэрэлгын хэрэг шэнжэл... ...институдта асарһан юм. Хэдэн ...үнгэрһэн хойно харан гэ... ...цикадын үндэгэнүүд й орон... ...паршьеб шумуулда эдюулшэнхэй хооһон торхын тэрэ мүшэр дээрэ үлэнхэй байхада, эрдэмтэд ехээр гайхаба. Удаадахи хоёр жэлэй туршада дууша цикада хүнэй хамһууригүйгөөр Молдавида үгы болошоһон юм гэдэг. «Энтомофаг» гэжэ үгэ грек хоёр үгэһөө бүридэдэг. «Энтомо» гээшэнь «шумуул», «фаг» гэдэгынь «эдигшэ» гэһэн удхатай.

Хожом «эвпельмус» тибицинис» гэжэ нэрэ абаһан тон жэжэхэн тэрэ шумуул цикадануудые үгы хэһэн байба. Урда тээнь Молдавида сливын модо хорлодог шумуул бии болоһон юм. Тэрэнэй яажа үгы хэгдэһые хүнүүд гэнтэ һанаба. Сливын модоной хорхой баһал өөрын дайсантай байшоо. Тиин тус институт тэдэ жэжэхэн «хобдог» шумуулнуудые шэнжэлжэ эхилһэн, ногоон ургамалнуудые хорото хорхойнуудһаа хамгаалхадань хүнүүдтэ туһалдаг гэжэ элирүүлһэн байна. Институдай лабораторинууд соогуур туһатай тэдэ шумуулнуудые үдхэжэ захалһан юм.

Молдавиин эрдэмтэдэй шэнжэлгэнүүд бусад республикануудта мэдэгдээд, тиимэ асуудалнуудтай бэшэгүүд Кишинёв ерэдэг болобо. Удангүй юрэ бусын посылканууд иишэ тиишээ эльгээгдэжэ захалаа. Тиигэжэ элдэб ургамалнуудые биологическа аргаар хамгаалгын эхин Молдавида табигдаһан юм. Мүнөө хүдөө ажахын бүри олон мэргэжэлтэд энээгээр һонирходог болоо.

— Хүдөө ажахыда хоро хүргэдэг хорхой шумуулнуудтай тэмсэхэ гол хэмжээнүүд гээшэмнай химическэ арганууд байһаар, гэжэ Молдавиин ССР-эй Хүдөө ажахын министерствын ургамалнуудые хамгаалха Главна управлениин начальник М. А. Розинский тэмдэглэнэ. Гэхэ зуура, энээнэй муу талань юуб гэхэдэ, эдеэ хоолой продуктнуудые, оршон тойронхи тала дайдые бузарладаг, байгаалиин организмуудай бүридэл эбдэдэг байна. Тэрэнһээ гадна, зарим хорото хорхой шумуулнууд химическэ хорондо тааралдаад, үхэсэгүй болошохо аюултай. Тиимэһээ мүнөөнэй инсектицидүүдтэ (хорхой шумуул хюдаха хорон) ехэ болгоомжотойгоор хандаха, хэрэглэхэ шухала. Жэшээлхэдэ, ДДТ гэжэ хорые хэрэглэлгэ хуулияар хизаарлагданхай.

Гэхэтэй хамта биологическа аргын һайн байһаниинь хэлсээнгүй. Үлүү һайн талань юуб гэхэдэ, иимэ арга хоротониие алахаһаа гадна, мүн тэдэнэй саашадаа үдэлгын үндэһэ таһалха байна бшуу. Мүн удаан саг соо хүсэндөө байдагынь, хүнүүдтэ, амитадта хорохогүйнь юунһээшье үлүү.

Биологическа аргаар ургамалнуудые хамгаалга Молдавиин олохон колхоз, совхозуудай түсэбтэ оронхой. Республика дотор үйлэдбэриин зональна гурба биолабораторин эмхидхэгдээ. Эндэ үдхэгдэһэн энтомофаг, бактериальна препарадууд (трихограмма) шэнииисын, саахарай свёклын, кукуруза болон капустын полинуудта шалгагдажа, һайн үрэ дүнгүүдые харуулаа. Жэшээнь, намарай таряанай совка гэдэг хорлогшые тон жэжэхэн трихограмма яаһан бэрхээр һалгаанаб. Тэрэ трихограмма үнгэрэгшэ жэлдэ 15 мянган гектар шэниисын, саахарай свёклын талмай дээрэ 50-һаа 70 процент хүртэрхи ургаса абараа.

Энтомофагые үдхэхэ арга бэлэхэн, һайтар шэнжэлэгдэнхэй. 1972 ондо Молдавиин ажахынууд нёдондонойхиһоо гурба дахин ехэ, намарай таряанай талмай дээрэ трихограмма «хэрэглэхээр» хараалаа. Тэрэниие үдхэлгын хэрэг оньһожоруулха зорилгоор Кишинев шадархи республиканска станцида үдэрэй 10—12 миллион трихограмма «гаргаха» промышленна тусхай түхеэрэлгэ тодхогдожо байнхай.

Паран сэсэгэй хорхойе хюдадаг фитомиза гэжэ бишыхан батагана туршагдаа. Ядерна полиэдрозай вируснэ препарат американ сагаан эрбээхэйтэй тэмсэхын тула амжалтатайгаар хэрэглэгдэнэ. Мүн жэмэстэ модоной набшаһа эдидэг хорхойе үгы хэхэдэ «эмтобактерин-3» гэжэ микробно препарадай тон һайн байһаниинь элирүүлэгдээ. Мүнөө тэрэниие Унгенскэ заводто гаргадаг болонхой.

Биологическа аргаар ургаса хамгаалга энэ табан жэлэй туршада бүри ехээр хэрэглэгдэдэг болохо. Кишинёвто эмхидхэгдэһэн, биологическа аргаар ургамалнуудые хамгаалха бүхэсоюзна институт энэ программа бэелүүлгэдэ шухала үүргэ дүүргэхэ. Биологическа, биофизическэ, биохимическэ аргануудые зохёохо, энтомофагые, байгаалида байдаг микроорганизмуудай нөөсые элирүүлхэ, шэнжэлхэ, үдхэхэ, хэрэглэхэ технологи тодорхойлхо, энэ хэрэгые оньһожоруулха ба автомадай хүсөөр бэелүүлхэ онол оншыень олохо, мүн биологическа арганuудые ургамал хамгаалха агрономическа, химическэ болон бусад аргануудтай хайшан гээд тааралдуулан хэрэглэхэб гэжэ шэнжэлхэ уялгатай.

— Биологическа аргаар ургамалнуудые хамгаалха гээшэ шэнэ асуудал бэшэ юм, — гэжэ институдай директорэй орлогшо, биологиин эрдэмэй кандидат Б. П. Адашкевич тэмдэглэбэ. — Тиигэбэшье нэгэ түхэлэй микроорганизмуудые хэрэглэжэ, ондоо түхэлэй хорлогшодые хюдаха аргын бии байһые эрдэм ухаанай заабариин ёһоор баталха, бодото дээрэнь ашагладаг болохын тула ниилээд саг хэрэгтэй байба.

Ургамалнуудые хамгаалха Ленинградтахи бүхэсоюзна институт. Украинын хүдөө ажахын академи, Азербайджанай, Грузиин, Прибалтикын бусад республикануудай энтомологууд ниилээд ехэ хүдэлмэри хээ.

Манай үнэтэ баялиг болохо ургамалнуудые хорлодог үй түмэн хорото хорхой шумуулнуудһаа ороной поли, саад, виноградуудые хамгаалха гээшэ бэлэхэн хэрэг бэшэ, — гэжэ Борис Петрович тэмдэглэбэ. — Миллион хахад хүрэтэр элдэб янзын хорхой шумуулнууд наукада мэдээжэ юм. Теэд, алиниинь хоротойб гэжэ лаб хэлэхэнь заримдаа бэрхэтэй байдаг. Гэбэшье өөрын дайсангүй нэгэшье хорото шумуул байдаггүй гэжэ мэдэнэбди.

Эрдэмтын бодомжоор, нютагай микроорганизмуудай дундаһаа хорото шумуулай ёһото дайсадые олохо гээшэ тон шухала. Тиихын хажуугаар, баһа «туһалагшадайшье» намтар һайн мэдэхэ хэрэгтэй. Жэшээлхэдэ, тля, абаахай, хашаг гэхэ мэтын хоротониие гамгүйгөөр хюдадаг «божья коровко» гэжэ алаг соохор сохонуудай дунда арбуз эдидэг сохонуудшье дайралдаха.

Институдай эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэдэй шэнжэлхэ юумэн тон олон. Жэшээнь, Молдавида эгээн ехээр таригдадаг ногоон горохой дайсад тля гэжэ бии юм. Тэрэниие усадхахын тула хими хэрэглэхын аргагүй. Тиимэһээ Кишинёвой эрдэмтэд «хризопа-златоглазка» гэхэ гү, али «балеринка» гэжэ нэрлэгдэдэг, һэрбэгэрхэн далитай шумуул табиха гэжэ шиидэһэн байна. Шэнжэлээд үзэхэдэнь, «балеринка» гансашье тляе бэшэ, мүн хартаабхын дайсан-калорадска сохые хюдадаг гэжэ элирһэн байна. Институдай технологууд уһа сасадаг механизмые аргаар «балеринкын» үтэнүүдые тараажа болохо гэжэ элирүүлээд, мүнөө тлятай полидоо сасадаг болоо. Байн байтараа ондоошье «амиды инсектицидүүдэй» бии болохонь лабтай.

Ургамалнуудые хамгаалхын тула саашадаа улам үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болохо биологическа арга Молдавиин поли, саад болон огород дээгүүр дэлгэржэ байна.

М. ДМИТРИЕВА,
ТАСС-ай корр.

Кишинев, февраль.

БУРЯАДАЙ ТҮРҮҮШЫН ЭРДЭМТЭН

(Түгэсхэл. Эхиниинь 3-дахи нюурта).

«Намда мүнгэн байхагүй, юундэб гэхэдэ, би гансал салингаараа амидарнаб. Харин зарим нэгэнэй гарта ородог хэрэгүүд соо ехэ зөөри байдаг юм аабза, эдээниинь харахадаа үһэм үрзыдэг... Би буряадуудай дунда удаан һуугааб, нарин нягтаар харадаг, шэнжэлдэг байгааб, нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, хуулида харшаар хэрэг ябуулдаг байгаа хаб; намайе арбан хоногто гауптвахтада һуулгаа, теэд яагаашье һаа намтай юушье хэжэ шадаагүй».

Сибириин ород, буряад ноёд Доржи Банзаровта дурагүй боложо, али болохо аргаар түрмэдэ һуулгаха, албанһаань гаргаха гэжэ худал хуурмаг бэшэгүүдые бэшэдэг болоһон, гадна архиепископ Нил буряад эрдэмтэдэ хэрээһэ зүүлгэхэ гэжэ оролдоод, эрид шууд арсалта абахадаа, баһа ехээр дураа гутаһан юм аабза. Тиихэдэ Эрхүүдэ эрдэм шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэхэ ямаршье арга боломжо байхагүй (эндэ гансал «Чингис-хаанай нэрэтэ монгол шулуун бэшэг» гэжэ статья бэшэһэн. «Заяа-хамбын Түгэд орон аяншалгын замай тэмдэглэлнүүдые» оршуулһан юм), нютагай баяд ноёд нюдэ шүдөө үзүүрлэдэг болошонхой, арадые хамгаалха ажал ябуулга амжалта үгэхэгүй, энэ хүшэр хүндэ эхүүн агаар соо сэдьхэлынь-шье, бэеньшье тэсэхэеэ болижо, 1855 оной март һарада 33 наһатайдаа Доржи Банзаров нүгшэһэн юм.

***

ДОРЖИ БАНЗАРОВАЙ залуугаар наһа барахадань, ородой түрүү үзэлтэ эрдэмтэд нүхэдынь үйдхар гашуудалаа мэдүүлжэ, тэрэнэй хэһэн ажалайнь амжалтыень, дүнгыень үндэрөөр сэгнэһэн бэлэй. Доржи Банзаровай дурасхаалда зорюулагдаһан статьянууд «Современник», «Отечественные записки», «Москвитянин», «Библиотека для чтения» гэжэ журналнуудта, бэшэшье газетэнүүдтэ толилогдоһон юм. Эрдэмтэ П. С. Савельев иигэжэ бэшээ һэн: «Дунда Азиин эртэ балар сагай түүхые шэнжэлэгшэ боложо тэрэ ориенталистнуудай дунда тусгаар һуурияа олоо: буряад хүн хадаа дээдэ бэлиг. һургуули һудар энэшье арадта байжа болохо гэжэ харуулаа, арадынь тэрэнэй нэрые өөрынгөө эрдэм шэнжэлэлгэдэхи түлөөлэгшэ гэжэ омогорхон хэлэжэ ябахадань болохо». Гадна мэдээжэ эрдэмтэн В. В. Григорьев бэшэхэдээ, Доржи Банзаров «Европын ямаршье университедтэ эрдэмэй доктором үндэр малгай үнэхөөрөө үмдэжэ шадаха байгаа» гэжэ тэмдэглээ һэн.

СССР-эй олон яһатанай дунда манай буряад арад бүрин эрхэеэ эдлэжэ, Октябриин хубисхалай ашаар, ашата Ленин багшын арюун сурталай ёһоор, Коммунис партиингаа ударидалга доро коммунизм тээшэ дабхижа ябахадаа, үни холын хаанта хархис сагта суута эрдэмтэ хүбүүн Доржи Банзаровай наһанайнь ябадалые, эрдэм шэнжэлэлгэдэ туйлаһан амжалтануудыень үндэрөөр сэгнэжэ, тон түрүүшынгээ дээдэ һургуулида — багшанарай институдта, Үшөөтэй нютагайнь колхоздо нэрыень үгэжэ мүнхэлөөд, бэшэһэн номуудыень хэблэжэ гаргана. Гадна мэдээжэ уран зохёолшод Чимит Цыдендамбаев Николай Дамдинов хоёр эрдэмтэ тухай һонин роман, зүжэг бэшэжэ, арадайнгаа дунда суурхуулна. Энэ ушараар дашарамдуулан, нэгэ һанамжа оруулха гэбэл, Доржи Банзаровай бэшэһэн зарим һонирхолтой номуудыень, илангаяа «Хара шажан гү, али монголшуудай бөө мүргэл», «Сагаан һара — монголшуудай шэнэ жэлэй һайндэрлэлгэ» гэхэ мэтэ номуудыень буряадаар оршуулжа хэблэбэл, буряад уншагшадта ехэ һонин, эрдэмтэнэй нангин дурасхаалда ашатай байха һэн гэжэ һанагдана.

Доржи Банзаровай эхилһэн эрдэм шэнжэлэлгын хэрэг хосороогүй, хореод ондо тогтоһон Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ эрдэмэй хүреэлэн хүгжэ хүгжэһөөр, СССР-эй АН-ай Буряадай таһаг болонхой. Эндэ түгэд, монгол, буряад арадуудай хэлэ, түүхэ, соёл, бөөгэй, буддын шажан үргэнөөр шэнжэлэгдэнэ. Доржи Банзаровай нангин нэрые бидэ гансашье буряадууд омогорхон нэрлэнэ бэшэбди, харин бүгэдэ совет арад Эсэгэ ороной үнгэрэгшэ сагай эрдэмтэ, түрүү үзэлтэ олон хүбүүдэй нэгэн гэжэ тэрэнэй дурасхаалда хүндэтэйгөөр хандана.

П. ХАНТАЕВ,
түүхын эрдэмэй доктор,
Р. ПУБАЕВ,
түүхын эрдэмэй кандидат.

УРАН ЗОХЁОЛШОДО ГРАМОТА БАРЮУЛАГДАБА

Буряадай АССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо С. С. Перепанов Буряадай уран зохёолшо Барадий Мунгоновто СССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствэһээ ерэһэн Хүндэлэлэй грамота барюулба.

Ушар юуб гэхэдэ, милициин хүдэлмэрилэгшэд болон чекистнүүдэй бэрхэшээлтэй, арюун нангин ажалые гоёор зураглан харуулһан «Хара һалхин» гэжэ ушаралта туужа уран зохёолшо бэшээ юм.

СССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын, СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной хамтадаа соносхоһон литературна конкурсдо эдэбхитэйгээр хабаадалсаһанайнгаа түлөө нүхэр Мунгонов нимэ грамотада хүртэһэн байна. Энэнь авторай тус министерствэһээ абаһан 3-дахи грамотань болоно. Милициин хүдэлмэрилэгшэд тухай, тэдэнэрэй нангин ажал харуулһан номуудые саашадаашье бэшэжэ байха тухайгаа зохёолшо мэдүүлбэ.

В. ДОРЖИЕВ.
Буряадай АССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын һуралсалай пунктын начальнигай политическэ талаар орлогшо.

ЭДИР УРАШУУЛАЙ ВЫСТАВКЭ

Янза бүриин зүйлнүүдые уран гоёор угалзатуулан оёхо дуратай эдир һурагшад Сэлэнгын аймагай Гусиноозерск хотодо олон юм. Тэдэнэр сүлөөтэй сагтаа хотынгоо пионернүүдэй байшан ошожо, элдэб зүйлнүүдые: кофто, бээлэй, шарф, сүүмхэ, малгай гэхэ мэтые нэхэжэ һурадаг байна.

Тэдэнэр эхэнэрнүүдэй уласхоорондын үдэртэ зорюулан, шэнэ зүйлнүүдые нэхэжэ, пионернүүдэй байшангай дэргэдэхи саг үргэлжын выставкэдэ нэмэжэ табяа. Тусхай кружогто ябажа, эдиршүүлэй оёһон эдэ зүйлнүүд хотын зониие ехээр һонирхуулан баясуулба.

Эдир урашуул бүтээһэн зүйлнүүдээ эжынэртээ, эгэшэ дүүнэртээ бэлэглэхээр зорюулаа.

Элдэб зүйлнүүдые уран гоёор нэхэжэ һураха дуратайшуулай кружогые Мария Александровна Карпенко даажа эхилһээр үнинэй. Энэ эхэнэр үнэтэ зүбшөөлнүүдые үгэдэгөөрөө һурагшадай дунда хүндэтэй болохоһоо гадна, хотынгоо эхэнэрнүүдэй дундашье хүндэтэй болонхой.

Л. СЛЮНКИНА.

АГИТБРИГАДА—МАЛШАДТА

Шара-Голой соёлой байшангайхид малай фермэ, стоянуудаар ябахаяа ээлжээтэ аяншалгадаа мордобо.

Эдэнэр гансашье өөрынгөө Ранжуровай нэрэмжэтэ колхоздо бэшэ, харин бүхы аймаг соогоо эрхим ажалаараа суурхана. Юуб гэхэдэ, эндэхи соёлшод зурысөө үүсхэжэ, аймагайнгаа соёлой хүдэлмэрилэгшэд болон интеллигенцидэ хандажа, хүдэлмэреэ һайжаруулхыень уряалаа.

Шара-голойхидой уряа партиин райкомой бюро дээрэ һайшаагдаһан юм. Мүнөө үедэ тэдэнэй дүй дүршэл дэлгэрүүлэгдэжэ байна.

Соёлой байшангайхид лектори эмхидхэнхэй. В. В. Башанхаев түрүүтэй лекториин гэшүүд партиин XXIV съездын материалнуудые, хүдөө ажахын эрдэм дэлгэрүүлхэ талаар горитой хүдэлмэри хэнэ.

8-9 хүнһөө бүридэһэн Шара-Голой соёлшод өөрынгөө автоклубаар малай фермэ, отаранууд дээгүүр хэдэн хоногой туршада аяншалха. Соёлшодой дунда медик, библиотекарь, мүн бусад мэргэжэлтэд бии.

С. БАДМАЕВ.
Хяагтын аймаг.

ДҮЛЭТЭ ЖЭЛНҮҮДЭЙ БААТАРНУУД

ДАЙШАЛХЫ ЖОЛООШОН

16-дахи армиин сэрэгэй советэй, удаань 3-дахи Прибалтийска фронтын сэрэгэй советэй гэшүүн байһан генерал А. А. Лобачевой бэшэһэн ном һаяхан уншааб. Генерал Лобачевой өөрынгөө дайшалхы зам тухай бэшэһэн энэ ном соо нютагайнгаа Георгий Иванович Еранскиин нэрэ oлoжo, ехэтэ һонирхобоб. Г. И. Еранский Сэлэнгын аймагай Бэлюутэ нютагта түрэһэн хүн, мүнөө Буркоопсоюзай автобазада жолоошоноор хүдэлнэ.

Тэрэ ном соо иигэжэ бэшэгдэнхэй:

— Машиныем баһа эбдэбэ ха юм, — гэжэ машина тээшээ заагаад, шофёр Георгий Еранский хэлэбэ.

— Үнэхөөрөөшье даа, дүрбэдэхеэ имэ ушар дайралдаба ха юм. «Азалнал» даа бидэндэ, Еранский» — гэжэ хэлээд, намайе хоёр дахин үхэлһөө абарһан дайшалхы нүхэр тээшээ харабаб.

— 16-дахи армиин сэрэгэй советэй гэшүүн генерал А. А. Лобачевые хайшан гээд хоёр дахин абараабта? — гэжэ һаяхан уулзахадаа Г. И. Еранскиһаа асуубаб.

1941 оной зун Смоленск город шадар шанга тулалдаан боложо байгаа. Тиихэдэ сэрэгэй советэй гэшүүнтэй морин сэрэгэй 32-дохи корпус машинаараа ошобоб. Бусажа ябахадамнай, немецүүдэй танкнууд харгыемнай хаажархиһан байба. Харгы дээрэ байһан дайсанай танкнуудые, мотоциклистнүүдые хараад, генералда элидхэхэдэм, «Хаанаһаа тэдэнэр эндэ байха юм» — гэжэ хэлэбэ. Дүтэлжэ ерэхэлээрээ фашистнарые хаража, түргэхэн ой руу зүглэбэбди. Немецүүд бидэниие обёоржо, хойноһоомнай хоёр мотоциклист намнажа эхилээ һэн. Дайсантай уулзадаг байһан тула даа, би гарай пулемёт абажа ябадаг байгааб. Тэдэнэй хүсэхэеэ забдахадань машинаһаа түргэхэн гараад буудахадаа, нэгэ мотоциклистыень гансата унагааржархёоб, нүгөөдэнь гэдэргээ тэрьелээ һэн. Тиигэжэ бидэнэр ойн харгыгаар өөһэдын хидтөө элүүр энхэ хүрөө бэлэйбди.

Хоёрдохи имэ ушар 1942 ондо тэрэл Смоленскэ областиин Жиздра гэжэ гол дээрэ болоо бэлэй. Эндэ баһал шанга тулалдаан боложо байгаа. Дайнай газар дээрэ дайсанай, мүн манайшье олон танкнууд бута сохигдоһон байба. Генерал А. А. Лобачевтой танкова 10-дахи корпус ошобобди. «Эбдэрһэн танкнуудые дайнай зонoһоо юундэ гарганагүйбта. Заримыень заһабарилаад, дахин хэрэглэхэдэ болохо һэн», — гэжэ командирнуудта тиигэхэдэ генерал хэлэбэ.

— Фашистнар таһалгаряагүй буудажа, тэдэ танкнуудта дүтэлүүлнэгүй, — гэжэ тэдэнэрэй харюусахада, генерал Лобачев өөрөө ошожо хараха гэһэн байгаа. Тиигээд бидэнэрэй «виллис» машинаараа ошожо ябахадамнай, гитдеровецүүд бидэниие обёоржо, миномёдоор буудажа эхилһэн юм. Гэнтэ машинымнай урда мөөрые минэ тудажархиба. Резинэгүй түмэр сахаригаараа гүйлгэлдэн холодожо, амиды үлэһэндөө гайхаа бэлэйбди.

Запасай младша лейтенант Еранскида хөөрэхэ юумэн олон. 16-дахи армида ябалсажа Москва хотые тэрэ хамгаалалсаһан байна. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай эхинһээ хойшо олохон тулалдаанда шалгарһан юм.

Фашис булимтарагшадтай баатарлигаар тэмсэһэнэйнгээ түлөө младша лейтенант Георгий Иванович Еранский дайшалхы найман орден, медаляар шагнагданхай. Тэрэнэй нүхэр Мария Харитоновна үнгэрһэн дайнай туршада таһалгаряагүй 16-дахи армиин сэрэгэй советэй, мүн 3-дахи Прибалтийска фронтын столоводо хүдэлһэн юм. Тэрэ баһа дайшалхы зургаан шагналтай.

Георгий Иванович һаяар 60 наһатай болохонь. Наһанайнгаа 42 жэл соо автомашина жолоодоно. Бултанһаа түрүүн шахуу коммунис ажалай ударнигай нэрэ зэргэтэй болоо юм. Мүнөө Буркоопсоюзай автобазада хүдэлхэ зуураа һара бүриингөө түсэбые хододоо үлүүлэн дүүргэдэг байна. Эрхим һайнаар ажаллаһанайнгаа түлөө Георгий Иванович Улаан-Үдэ городой Хүндэлэлэй самбарта гаргагданхай. Мүн Буркоопсоюзай правлениин ба автобазын захиргаанай зүгһөө оло дахин шагналда хүртэһэн байха юм.

Нүхэр Еранский Зэдын аймагай Зэлтэрэ нютагта һаяхан айлшалаа һэн. Эндэхи һургуулиин һурагшадай эмхидхэһэн К. К. Рокоссовскиин нэрэмжэтэ музей соо хани халуун уулзалга болобо. Совет полководецой армиин штабта алба хэжэ байжа, тэрэ үе тухайгаа ехэ һонирхолтойгоор нүхэр Еранский һурагшадта хөөрэжэ үгэһэн байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Г. И. Еранский (дайнай үедэ буулгагдаһан зураг).

О. ЦЫБИКОВ.

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО
ХИЛЫН ГААНАҺАА

Митинг, жагсаал хэхые хорибо

АФИНА. (ТАСС). Грециин 25 томо городто митинг, жагсаал хэхые хорибо. Энээн тухай Грециин засагаархидай мартын 14-дэ тунхаглаһан указ дотор хэлэгдэнэ.

Ээрхэг түримхэйшүүлые дэмжэнэ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). ООН-ой Генеральна секретариин этигэмжэлгээр Дүтын Зүүн зүгтэ байдаг тусхай түлөөлэгшэ Г. Ярринг АРЕ-гэй ба Израилиин түлөөлэгшэдтэй һүүлэй үедэ уулзаһан байна. Тель-Авив Яррингын ябуулгануудые һэргээлгэдэ урда мэтэ һаад ушаруулна, Дүтын Зүүн зүгтэхи арсалдаа тулалдаае политическэ аргаар гуримшуулха хэрэгтэ урда мэтэ түбэг татана гэжэ элирэнхэй.

Аюулгүйн Соведэй 1967 оной ноябриин 22-ой резолюциин ёһоор, Израиль хадаа араб газар нютагуудһаа гаража ошохо уялга абаха ёһотой гэжэ Ярринг нёдондо жэлэйнгээ февралиин меморандум соо дурадхаа һэн. Энэ меморандумһаа Яррингын арсахыень баадхаха гэжэ Израилиин түлөөлэгшэ һүүлэй уулзалгын үедэ оролдоо гээд хэблэлэй мэдээсэлнүүд соо хэлэгдэнэ. 1971 оной февралиин 8-да Яррингын гаргаһан амгалан ёһоной үүсхэлдэ бүтэхэ тээшэнь Израилиин харюу үгэхые уряалан, Генеральна Ассамблейн һүүлэй сессиин баталан абаһан резолюциие хүтэлбэри болгохогүй һаань, түлөөлэгшын ябуулгын һэргээгдэжэ болохо гэһэн эрилтэ Тель-Авивай түлөөлэгшэ табяа.

Тель-Авивай имэ хараа бодолые Вашингтон, үнэндөө дэмжэнэ гэжэ ООН-до тоолоно.

Ээрхэг түримхэй ябуулга үргэдхэгдэнэ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Американ сэрэгэйхид, Сайгондохи туһамаршадынь Камбоджодо ээрхэг түримхэй ябуулга улам үргэдхэнэ. Американ сэрэгэй командованиин түлөөлэгшын мэдүүлгые үндэһэ болгон, ЮПИ агентствын корреспондентын Сайгонһоо мэдээсэһэнэй ёһоор, Камбоджодо эсэргүү мүнөөнэй добтолгодо Урда Вьетнамай туһамаршадай сэрэгүүдэй 50.000 шахуу солдат хабаадана.

Туһамаршадай добтолон ороолго урда мэтэ США-гай авиацяар дэмжэгдэдэг юм. Американ самолёдууд, тэрэ тоодо «В-52» гэжэ стратегическэ бомбардировщигууд Камбоджын газар нютагуудта ехэ сохилтонуудые хээ.

Комбоджодо тон ехэ добтолгын шэнээр хэгдэһые нюухые һэдэхэдээ, американ комадованиин интервентнүүдэй сэрэгүүдэй тоо болон ямар нютагуудта байһыень өөһэдынгөө дамжуулганууд соо наринаар мэдээсэхыень корреспондентнүүдтэ хориһон байна.

АЗИДА США-гай БЭЕЛҮҮЛДЭГ ПОЛИТИКА ТУХАЙ „НЯН ЗАН" ИИГЭЖЭ БЭШЭНЭ

ХАНОЙ. (ТАСС). «Американ империализм Азиин арадуудай эгээн лэ аюултай дайсан мүн» гэһэн гаршагтай тайлбаринуудые «Нян Зан» газетэ толилоо.

Азидахи «эб найрамдал» тухай, «Азида ба Номгон далай шадар эзэрхэн зонхилхые Холбоото Штадууд хэзээдэшье эрмэлзэдэггүй» гэһэн хэбэртэйгээр США-гай президент һүүлэй үедэ оло дахин хэлээ гээд газетэ тэмдэглэнэ. «Азида, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангахын тула шахардуу шанга байдал һуларуулха, арсалдаа тулалдаануудай гол шалтагаануудые зайсуулха зорилгоор хүсэлэлгэ оролдолго гаргаха хэрэгтэй байһан тухай президент мэдүүлһэн байха юм.

Гэбэшье Ази ба Номгон далай шадар американ империалистнуудай дүүргэдэг үүргэ бүгэдэндэ мэдээжэ гээд газетэ онсолон тэмдэглэнэ. Мүнөө сагай буу зэбсэгүүдээр хангагдаһан хэдэн зуу мянган американ солдадууд мүнөө үедэ арбаад гүрэниие эзэмдэжэ байһаар. Япон, Урда Вьетнам, Таиланд, Филиппин болон Гавайска бүлэг аралнууд дээрэ США-гай сэрэгэй баазанууд бии. США-гай хэдэн зуун сэрэгэй корабльнууд, хэдэн зуун американ самолёдууд, США-гай 7-дохи флодой уһан доогуур ябадаг атомна олон онгосонууд Ази ба Номгон далай шадар хүсэ шадалаа үһэрюугээр харуулдаг юм. Холбоото Штадуудай байгуулһан ээрхэг түримхэй сэрэгэй бүлэглэлнүүд, тэрэшэлэн өөрынгөө союзнигуудтай Холбоото Штадуудай баталһан бусад олон хэлсээнүүд эдэ районуудта хамаатайнь мэдээжэ.

Азида американ империалистнуудай бэелүүлдэг политика Вьетнамда, Индохитадта эгээн лэ эли тодоор харагдадаг. Өөһэдынгөө союзнигуудай үмэнэхи «уялгануудые» дүүргэнэбди гэһэн шалтаг бариад, Холбоото Штадууд түүхэдэ үзэгдэһэн эгээн лэ зэрлиг шэрүүн дайн байлдаа һужэрөөгөө, дэхэйн хоёрдохи дайнай үедэ хэрэглэгдэһэнһээ һурагүй олон бомбонуудые Индохитадай оронууд дээрэ хаяа. Вьетнамай, Лаосой болон Камбоджын арадуудта эсэргүү ябуулгануудые хэжэ, Холбоото Штадууд шуһа адхаралгата, хорото олон аашануудые гаргаһан байна. Нилээд хүндэ хүшэр диилдэлгэдэ орожо байбашье, США-гай империалистнууд ээрхэг түримхэй һанаашалгануудһаа арсанагүй. Дайн байлдаае «Вьетнамайхидай гараар бэелүүлхэ» политика, мүн «8 пунктһаа бүридэһэн дурадхалнууд» Урда Вьетнамда шэнэ ёһоной колониальна захиргаа байгуулха, Урда Вьетнамые США-гай сэрэгэй бааза болгохо, мүн Вьетнамай хоёр хуби болоһые хэтэдэнь үлөөхэ гэжэ Холбоото Штадуудай эрмэлзэдэг байһые гэршэлнэ.

«США-гай президентын «амгалан ёһоной дурадхалнууд» имагтал мэхэ гохо гаргаха, Азида США-гай зонхилолго тогтоохо зорилготой гэжэ Ази ба Номгон далай шадарай мүнөөнэй байдал гэршэлнэ.

США-гай ээрхэг түримхэй, харата ябуулгануудта, Вьетнамда, Индохитадта, Азида американ империалистнуудай гаргадаг бүхы колониалис һанаашалгануудта хүсэтэ сохилто үгэхөөр шиидэнги байһанаа вьетнам арад элирхэйлэн мэдүүлнэ гээд «Нян Зан» онсолон тэмдэглэнэ.

Дары эсэслэн баталхын түлөө

БОНН. (ТАСС). Советскэ Союзтай, Польшотой ФРГ-гэй хэһэн договор Бундестагай эсэслэн баталхые дэмжэһэн демократическа хүсэнүүдэй хүдэлөөн Баруун Германида улам үргэнөөр дэлгэрнэ. «Договорые дары эсэслэн баталхын түлөө» Граждан үүсхэлэй комитет һаяхан Бонндо байгуулагдаа. ХДС/ХСС-эй, баруунай хэтэрмэ хархис хүсэнүүдэй эсэргүүсэлтын шангадажа байһан дээрэһээ тус комитет амгалан ёһоной договорнуудые эсэслэн баталхын түлөө, аюулгүй байдалай асуудалнуудаар ниитэ-европын зүблөө зарлахын түлөө, ООН-до, тэрэнэй тусхай зургаануудта ФРГ-е, ГДР-ые абахын түлөө улам эдэбхитэйгээр тэмсэхыень Бонной хүн зониие уряална.

Политическэ элдэб шэглэлнүүдэй түлөөлэгшэд: социал-демократууд, коммунистнууд, профсоюзуудай гэшүүд, мүн тэрэшэлэн ХДС-эй дүйтэйгөөр бодомжолдог хубиин, энэ партиин «Юнге унион» гэжэ залуушуулай организациин түлөөлэгшэд комитедэй бүридэлдэ ороно. Тэдэнэр договорнуудые дэмжэдэг байна. Социалис оронуудтай ФРГ-гэй харилсаа заһаруулгада, Европодохи шахардуу байдал һуларуулгада Советскэ Союзтай ба Польшотой ФРГ-гэй баталһан договорнуудай удха шанар тайлбарилха зорилготой хуудаһануудые тарааха, дискуссинууд ба митингнүүдые хэхэ гэжэ Граждан үүсхэлэй комитедэй ажал ябуулгын программа хараална.

ТОБШО МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

ХАНОЙ. (ТАСС). Вьетнамай Ажалшадай партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь Ле Зуан Советскэ Союзай туһаламжаар ДРВ-дэ (Тхакбада) баригдажа байгаа гидро электростанцида ошожо үзэбэ. Ле Зуан гидроузелай хаалтые, бусад барилгануудые хараа. Тиигэһэнэй һүүлээр Тхакбада хүдэлмэрилжэ байгаа совет мэргэжэлтэдтэй хани ёһоор хөөрэлдэбэ.

ДЖАКАРТА. (ТАСС). Индонезиин Коммунис партиин мэдээжэ ажал ябуулагшадай нэгэн С. Марсудиджойо гэгшые саазалан алаха шиидхэбэри сэрэгэй онсо трибунал гаргаба. Засагай газарһаа соносхогдоһон мэдээнэй ёһоор, «правительствые унагаахын тула зэбсэгтэ урбалта эмхидхэхэ һэдэлгэ гаргалсаа» гэжэ бусад шэнгээр гэмнэгдээ юм ха.

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Маршал Лон Нол гэгшэ Камбоджын «президентын, зэбсэгтэ хүсэнүүдэй ахамад командалагшын ба премьер-министрэй тушаалнуудые» даадаг болоһон тухайдаа мартын 13-да соносхоо гэжэ ЮПИ агентствын корреспондент Пном-Пеньһээ мэдээсэбэ.

УРДА ВЬЕТНАМ. Бьенхоа провинциин патриодые марионеточнэ армиин солдадууд зэрлиг муухайгаар зобооно.

ТАСС-ай фотохронико.

ЭЛҮҮР ЭНХЫ БУЛА[ГАЙ]

ХЭРЭГЛЭГДЭЖЭ ЭХИЛХЭ ЭМҮҮД ТУХАЙ

Совет эрхэтэдэй бэеын элүүр энхые хамгаалха талаар ... 9-дэхи табан жэл соо гори... хүдэлмэри ябуулагдаха бай... Партиин XXIV съездын ши... хэбэринүүд соошье энээн ту... тодоор хэлэгдэһэн.

Юһэдэхи табан жэл ... ямар эмүүд гаргагдаха юм ... бэл, эктерицид. Загаһанай ... һонһоо үйлэдбэрилэгдэдэг ... эм арһанай хубилһан шар... хэрэглэгдэхэ.

Гриппһээ хамгаалхын ту... хүнэй шуһанһаа лактоглоб... гэжэ эм хэгдэхэ, мүн аксал... ва мазь үйлэдбэриһөө гарга... ха.

Мүн лэ арһанай үбшэ ар... хын тула гиоксазон гэжэ м... Горький хотын химфармза... то гаргагдажа эхилхэ. Тии... элдэб үбшэндэ хэрэглэ... олон янзын эм хари орон... һаа асарагдахаар хараала... хай.

Полусинтетическэ пени... лин болон бусад шэнэ анти... тигууд, мүнөө үеын медици... хэрэглэгдэжэ байгаа антиб... гуудые витамин, фермент... болон никроэлементнүүд... холиһон эмэй зүйлнүүд элдэб... гаргагдадаг болохо. Жэш... дэ, B_{12} витаминтай холиһо... нэ антибиотигууд — ам... лин, линкомицин гэдэгые ... квагай химфармзавод үйлэд... рилжэ эхилхэнь. Гэхэтэй ха... эльгэ, бөөрын, зүрхэнэй үб... дэ хэрэглэгдэхэ эмүүдэй ... нар һайжаруулагдажа, ... бүри олошорхо. Тиихэдэ са... урид хүгшэрхэеэ һанаһа... нүүдэй хэрэглэхын тула ... витаминна ундевит, декаме... гэжэ препарадуудые үйлэд... лэн гаргажа захалхань.

Уушханай ханяада ар... да миамбутал, этамбутал, ... хэнэй үбшэндэ — кура... мисклерон, обзидан, сустак, ... нангин гэжэ эмүүд ондоо ... нүүдһээ худалдажа абтаха.

Гинекологи болон уроло... хэрэглэгдэхэ һайн эмүүд ... шорхо. Тэдэнэй дундаһаа ... хын үбшэ аргалха та... пять-нок, урегит, гарами... жэ эмүүдые магтан дурда... байна.

Хотын үбшэ аргалха зо... тойгоор альмагель, аль... -А. мексазен гэжэ шэнэ ... абтаха.

Үргэһэ нойргүй болоһо... али нервнэ үбшэнтэй хү... шэнэ гаргагдаһан тазепам, ... зепам гэжэ эмүүд туһатай ... ха. Ямаршье шалтагаар ... һэ багатай болоо һаа, ... гэжэ эмые хэрэглэхэдэ ... байна.

Медицинын промыш... тиин хүдэлмэрилэгшэд ... зонойнгоо бэеын элүүр ... байхын түлөө арга шадаб... хэрэглэн, хүсэл оролд... һайса гаргана.

Л. ГЕРАСКИНА,
Буряадай аптеко... лениин мэдэ... таһагые даа...

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефо[ны]

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ле[нина] 35. Телефоны: редакт[ора] 54-54, приемная — 54 9... редактора — 68-08, зам. [редак]тора — 62-62, ответ. секр[етаря] — 50-52, зам. ответ. секр[етаря] — 36-76, отделы: парт[ийной] жизни — 60-91, сельского [хо]зяйства — 64-36, 63-86, [пропа]ганды и агитации — 56-23, [про]мышленности и строит[ельства] — 61-35, советского стр[оитель]ства в быта — 69-58, куль[туры] и школ — 60-21, писем [и] селькоров — 67-81, инфор[мации] — 34-05, общественная пр[иём]ная — 56-62, машинное бюро [—] 57-63, фотолаборатори[я —] 33-61.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Коммунистын үнэн сэхэ байлга» — түрүү бэшэг. Республикын ажахынуудһаа ерэһэн мэдээсэлнүүд. ТАСС-ай һүүлэй һонинууд.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Союзай зүрхэн — герой-город» — тематическа хуудаһан.

Гурбадахи хуудаһанда. Зохёохы ажалтай хүдэлмэрилэгшэдэй эдэбхитэдэй суглаанһаа тоосоон. Партийна ажабайдалай хронико. «Мүрысэгшэдэй түрүү зэргэдэ» — И. Байкаловай фоторепортаж. Нютаг нютагай һонин.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Спортивна мэдээсэлнүүд. Хилын саанаһаа телеграммаар ерэһэн һонинууд.

ЭКРАН

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА

12.00 — «Мертвые души» гэжэ телеспектакль (2-хи үйлэ). 13.00 — Фильм концерт.

«ОРБИТА» ХАРУУЛНА

14.00 — Дамжуулгын программа. 14.05 — Үнгэтэ телевидени. Үхибүүдтэ зорюулагдаһан «Приходи сказка» гэһэн дамжуулга. 14.35 — Һүүлэй һонин. 14.45 — «Пушкин тухай монолог». 15.35 — А. Ведерников дуулана. 15.55 — Олон түмэнэй ленинскэ университет «Уласхоорондын хүдэлмэришэн анги — мүнөө үеын революционно хүсэнүүдэй манлай». 16.25 — Т. Маннай «Будденброки» гэһэн зүжэг (1-хи үйлэ). 17.50 — Һүүлэй һонин.

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА

18.00 — Телепанорама. 18.20 — «Хүдөө ажахын университет». 19.00 — «Хүдөөгэйхидтэ — түрүү дүй дүршэл» гэһэн дамжуулга (буряад хэлэн дээрэ).

«ОРБИТА» ХАРУУЛНА

19.30 — Үнгэтэ телевидени. Фигурна һолжоролгоор дэлхэйн чемпионат Калгариһаа харуулагдаха. 20.30 — «Тени изчезают в полдень». Олон серитэй телевизионно фильм. «Красная Марья» (1-хи сери). 21.50 — «ЭКСПО — вблизи и издали» гэһэн телевизионно-документальна фильм. 22.40 — Концерт.

САГАЙ УЛАРИЛ

Мүнөөдэр республика дээгүүр най үүлэтэйшэг байха, ониг нойтон орохогүй. Баруун-урдаһаа секундын 3—7 метр хүсэтэй һалхин бууха. Байгал шадар 9—14, бусад газарнуудта 5—10 градус хүйтэн байха. Улаан-Үдэдэ һүниндөө 25—27, үдэртөө 7—9 градус хүйтэн байха.

Н-01377. Заказ № 121...